

ŠESTÉ STANOVISKO K ČESKU

PORADNÍ VÝBOR PRO RÁMCOVOU ÚMLUVU O OCHRANĚ NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN

Přijato 2. července 2025

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ACFC/OP/VI(2024)2prov

Publikováno dne 29.10.2025

Toto stanovisko podléhá redakčním úpravám až do svého zveřejnění.

Sekretariát Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin

Rada Evropy

F-67075 Strasbourg Cedex

Francie

www.coe.int/minorities

SHRNUTÍ.....	4
PRIORITNÍ DOPORUČENÍ	6
Prioritní doporučení.....	6
Další doporučení.....	7
Následná opatření k těmto doporučením	7
POSTUP MONITOROVÁNÍ	8
Následné činnosti a zvyšování povědomí v souvislosti s doporučeními pátého stanoviska poradního výboru	8
Příprava vládní zprávy pro šestý cyklus.....	8
Návštěva země a přijetí šestého stanoviska	8
ZJIŠTĚNÍ PODLE JEDNOTLIVÝCH ČLÁNKŮ	9
Oblast působnosti (článek 3)	9
Sčítání lidu a sběr dat (článek 3)	9
Právní a institucionální rámec pro ochranu práv národnostních menšin (článek 4)	10
Právní a institucionální rámec pro boj proti diskriminaci a podporu plné a účinné rovnosti (článek 4)	13
Podpora kultury národnostních menšin (článek 5).....	15
Mezikulturní dialog a vzájemný respekt (článek 6).....	17
Projevy nenávisti a trestné činy z nenávisti (článek 6)	18
Menšinové vysílání, tištěná a digitální média (článek 9)	20
Používání menšinových jazyků ve správních a soudních orgánech (článek 10).....	22
Používání osobních jmen a zobrazování topografických označení v menšinových jazycích (článek 11)....	24
Podpora znalostí o národnostních menšinách (článek 12)	26
Rovný přístup ke vzdělání pro Romy (článek 12)	27
Výuka v menšinových jazycích a výuka menšinových jazyků (článek 14)	29
Efektivní účast na rozhodovacích procesech a veřejných záležitostech (článek 15)	31
Efektivní účast na socioekonomickém životě / přístup k bydlení (článek 15)	32
Dvoustranná a vícestranná spolupráce (článek 18)	34

SHRNUTÍ

1. Během šestého monitorovacího cyklu české úřady i nadále prokazovaly své povědomí o důležitosti ochrany práv menšin. To se odráží ve skutečnosti, že ochrana národnostních menšin byla zahrnuta do řady iniciativ v politice, legislativě a praxi, jako je např. revize učebních osnov, revize legislativy o jménech a plánovaná legislativa o financování nových digitálních médií, jakož i do grantových programů v několika tematických oblastech. V některých oblastech ochrany menšin Česko prokazuje osvědčené postupy, například zajištěním komplexního systému vzdělávání v menšinových jazycích pro osoby patřící k polské menšině a podporou Muzea romské kultury v Brně. Zároveň se některá práva menšin zakotvená v Rámcové úmluvě uplatňují pouze u osob hlásících se k jedné nebo několika národnostním menšinám, zejména pokud jde o používání menšinových jazyků v oblasti médií, jazykového vzdělávání a veřejné správy.

2. Obecně se zdá, že implementaci ochrany práv národnostních menšin brání nesystematický přístup a nedostatek zdrojů. Struktury na centrální úrovni s příslušnými pravomocemi, které jsou zároveň pověřeny dohledem, mají nedostatečné personální obsazení. Navíc se zdá, že navrhované změny ve správě věcí veřejných v některých oblastech zastavily procesy implementace a hrozí, že naruší dosud dobrou spolupráci mezi vládou a 15 národnostními menšinami. Striktní interpretace a aplikace nových dat ze sčítání lidu brání provádění rozhodnutí přijatých před sčítáním lidu v roce 2021. Řada otázek týkajících se hrubého porušování reprodukčních práv romských žen zůstává nevyřešena kvůli nedbalosti ze strany zdravotnických orgánů. Právo příslušníků národnostních menšin na udržování a rozvíjení své kultury je u většiny českých národnostních menšin omezeno kvůli nedostatečné finanční podpoře kulturních institucí. Socioekonomická práva romských rodin jsou i nadále ohrožena nedostatečným přístupem k základním službám. Poradní výbor se celkově domnívá, že zástupci národnostních menšin čelí problémům při udržování upřímného dialogu s úřady.

Rozsah působnosti a sčítání lidu

3. Úřady považují za národnostní menšiny ty skupiny, které jsou takto označeny ve statutu Rady vlády pro národnostní menšiny. V červenci 2024 Rada vlády schválila žádost Gruzínců o zastoupení v ní, což vstoupilo v platnost v říjnu 2024 poté, co vláda schválila revidovaný statut Rady vlády. Rada vlády se nyní skládá ze zástupců 15 národnostních menšin (běloruské, bulharské, chorvatské, gruzínské, německé, řecké, maďarské, polské, romské, ruské, rusínské, srbské, slovenské, ukrajinské a vietnamské menšiny).

4. V roce 2021 bylo uspořádáno sčítání lidu, bytů a domů. Navzdory opatřením přijatým úřady ke zvýšení povědomí o sčítání lidu mezi příslušníky národnostních menšin pokračuje a zesiluje se dlouhodobý trend, kdy značný počet respondentů (31,6 %) neuvádí „národnost“ (etnickou příslušnost).

Právní a institucionální rámec pro ochranu národnostních menšin

5. Některá práva příslušníků národnostních menšin, například týkající se zřízení výboru pro národnostní menšiny a topografických označení v menšinovém jazyce, závisí na podílu českých občanů s trvalým pobytem („občanů obce“) v dané obci (10% hranice všech „občanů obce“ v obcích vycházející ze sčítání lidu a 5% hranice v krajích). Podle výsledků sčítání lidu z roku 2021 však dosáhly 10% hranice pouze osoby patřící k polské menšině a 5% hranice osoby patřící k národnostním menšinám vůbec nedosahují. To znamená, že tato menšinová práva se ve skutečnosti vztahují pouze na osoby patřící k jedné národnostní menšině a pouze na místní (obecní) úrovni.

6. Kromě stávající Rady vlády pro národnostní menšiny byl v roce 2022 zřízen institut vládního zmocněnce pro záležitosti romské menšiny. Spolu s Radou vlády pro záležitosti romské menšiny poskytuje institucionální základ pro realizaci opatření na ochranu práv příslušníků romské menšiny. Obecně však platí, že personální kapacita celostátních orgánů odpovědných za záležitosti příslušníků národnostních menšin je nedostatečná.

Protidiskriminační opatření

7. Omezení mandátu veřejného ochránce práv (např. týkající se monitorování legislativy) nadále oslabují jeho schopnost bojovat proti diskriminaci. Veřejný ochránce práv neprovádí specifické osvětové aktivity mezi osobami hlásícími se k národnostním menšinám; zabývá se převážně otázkami diskriminace Romů nebo stížnostmi podanými osobami hlásícími se k romské menšině.

8. Přijetí zákona č. 297/2021 umožňuje odškodnění romských žen sterilizovaných v rozporu se zákonem a vyplacení jednorázových částek. Ministerstvo zdravotnictví však žádosti o odškodnění romských žen zpracovává velmi pomalu a příliš mnoho žádostí zamítlo z důvodu nedostatečných důkazů. V roce 2024 Nejvyšší správní soud shledal, že přístup Ministerstva zdravotnictví ignoroval smysl a účel právní úpravy.

Udržitelnost kulturních aktivit

9. Celkové financování kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin se snížilo, což omezilo rozsah organizovaných aktivit. Kultury většiny národnostních menšin jsou podporovány výhradně prostřednictvím projektového financování. Existuje jen velmi málo kulturních institucí specializujících se na jednotlivé národnostní menšiny nebo osoby, které se k nim přidružují, nebo jimi provozovaných.

Nesnášenlivost a projevy nenávisti

10. Úřady dále rozvinuly a aktualizovaly právní rámec týkající se projevů nenávisti a trestných činů z nenávisti, včetně podněcování k násilí nebo nenávisti na základě příslušnosti k národnostní menšině. Školení pořádané pro soudce pomáhá uvádět nové právní normy do praxe.

11. Projevy nesnášenlivosti vůči Romům přetrvávají. V kontextu ruské agrese proti Ukrajině a příchodu velkého počtu uprchlíků z Ukrajiny do Česka se zvýšil počet projevů nesnášenlivosti vůči Ukrajincům a v menší míře i Rusům.

Používání menšinových jazyků

12. V médiích je program veřejnoprávní televize k dispozici v jednom menšinovém jazyce (polštině), zatímco programy veřejnoprávního rozhlasu s velmi krátkou délkou trvání jsou nabízeny ve čtyřech menšinových jazycích (němčině, polštině, romštině, slovenštině) a (nepravidelně vysílaný) program soukromého rozhlasu je nabízen v jednom menšinovém jazyce (slovenštině). Jedny noviny existují v menšinovém jazyce (polštině).

13. Právo používat menšinový jazyk při jednání se správními orgány je významně omezeno skutečností, že žadatel musí zajistit tlumočníka, pokud žádný úředník neovládá daný menšinový jazyk (s výjimkou slovenštiny). V praxi se v komunikaci s místními úřady a na železničních stanicích/zastávkách používá pouze polština. Po novele zákona č. 301/2000 Sb., o matričních úřadech, jménu a příjmení, z roku 2023 je možné učinit prohlášení o manželství nebo registrovaném partnerství v jazyce menšiny.

14. Právo žen používat své příjmení v menšinovém jazyce bylo rozšířeno a liberalizováno. Topografické značky v menšinovém jazyce nadále existují pouze v polštině. Úřady oznámily, že budou obce povzbuzovat k tomu, aby topografické údaje zobrazovaly také v němčině a dalších menšinových jazycích.

15. Žáci patřící k polské menšině se v celé oblasti obývané touto menšinou vyučují v polštině od předškolní až po střední školu. Úřady plánují zavést dvojazyčné vzdělávání v němčině a češtině. Kromě toho existuje poptávka po výuce slovenštiny v běžném vzdělávání.

Efektivní účast na rozhodovacích procesech a veřejných záležitostech

16. Rada vlády pro národnostní menšiny a Rada vlády pro záležitosti romské menšiny usnadňují pravidelné kontakty mezi orgány na celostátní úrovni a zástupci národnostních menšin. Prostřednictvím Rady vlády pro záležitosti romské menšiny se zástupci Romů podíleli na tvorbě Strategie integrace Romů 2021–2030 a nyní se podílejí na její implementaci a monitorování. Vzhledem k tomu, že Rada vlády pro národnostní menšiny zastupuje 15 národnostních menšin a má velmi omezené lidské zdroje, není schopna se zabývat jednotlivými národnostními menšinami ve stejném rozsahu jako Rada vlády pro záležitosti romské menšiny. Místní a regionální výbory pro národnostní menšiny se zabývají pouze omezeným počtem oblastí politiky národnostních menšin a ani kompetence, ani postup pro nominaci jejich členů nejsou jasně definovány.

Přístup Romů ke vzdělání a bydlení

17. Počet romských dětí navštěvujících mateřskou školu nadále roste, i když pomalým tempem. V základním vzdělávání se téměř všichni (98 %) romští žáci vzdělávají podle běžných osnov. Podíl romských žáků, kteří navštěvují běžné školy/třídy, se však mírně snížil a studie zadaná úřady potvrdila pokračující segregaci romských žáků. Opatření úřadů na podporu účinného přístupu romských dětí ke kvalitnímu inkluzivnímu vzdělávání byla nedostatečná.

18. Pouze omezený počet Romů se přestěhoval z „ubytoven“ do odpovídajícího sociálního bydlení. Návrh zákona o podpoře bydlení řeší pouze některé strukturální překážky, kterým Romové v sektoru bydlení čelí.

Bilaterální spolupráce

19. Úřady využívají bilaterální vztahy s jinými státy k podpoře ochrany práv příslušníků národnostních menšin, ale příslušníci běloruské, bulharské, řecké, ukrajinské a vietnamské menšiny zatím výhody z bilaterálních dohod nevyužívají.

PRIORITYNÍ DOPORUČENÍ

21. Poradní výbor navrhuje, aby Výbor ministrů vydal následující doporučení ohledně implementace Rámcové úmluvy Českou republikou.

22. Orgány by měly přijmout následující prioritní opatření k dalšímu zlepšení provádění Rámcové úmluvy a zároveň k provádění všech doporučení obsažených v tomto stanovisku:

Prioritní doporučení

- 1) Poradní výbor naléhavě žádá příslušné úřady, aby novelizovaly příslušné právní předpisy s cílem regulovat přístup k určitým právům menšin flexibilnějším a méně omezujícím způsobem, aby se zajistilo, že osoby příslušící k národnostním menšinám mohou požívat práv zakotvených v Rámcové úmluvě na udržitelném základě, a aby se zohlednila demografická situace dotyčné národnostní menšiny po delší dobu (viz odst. 54, článek 4).
- 2) Poradní výbor naléhavě žádá úřady, aby zajistily účinnou nápravu sterilizací žen nezákonně provedených v minulosti a aby bez dalšího odkladu odškodnily všechny oběti (viz odst. 70, článek 4).
- 3) Poradní výbor naléhavě žádá úřady, aby ve spolupráci se zástupci Romů, včetně žen a dotčených rodin, zintenzivnily opatření na podporu efektivního přístupu romských dětí ke kvalitnímu a inkluzivnímu vzdělávání, včetně předškolního vzdělávání, a aby zvýšily podporu asistentům učitele a dalším klíčovým podpůrným pozicím, aby byla účinně prováděna podpůrná opatření a intervence pro znevýhodněné romské žáky (viz odst. 156, článek 12).
- 4) Poradní výbor naléhavě žádá úřady, aby zintenzivnily své úsilí o zlepšení životních podmínek Romů s cílem předcházet a bojovat proti všem formám nerovnosti, které je postihují v přístupu k socioekonomickým právům, zejména k bydlení (viz odst. 187, článek 15).
- 5) Poradní výbor vyzývá úřady, aby podpořily vytvoření udržitelné struktury pro kulturní aktivity pro osoby příslušné k jednotlivým národnostním menšinám, které o to požádají, a aby v úzké spolupráci s nimi poskytly těmto strukturám podmínky, včetně dlouhodobého financování, pro shromažďování, prezentaci a publikování kulturních děl, a to i v menšinových jazycích (viz odst. 81, článek 5).
- 6) Poradní výbor vyzývá úřady, aby pokračovaly ve svém úsilí v boji proti stereotypům a predsudkům vůči osobám hlásícím se k menšinám, a to i prostřednictvím osvětových kampaní zaměřených na menšiny (např. na sociálních sítích). Poradní výbor dále vyzývá úřady, aby veřejně odsoudily a v případech trestního stíhání účinně stíhaly a sankcionovaly všechny případy nenávistných projevů a rétoriky namířené proti menšinám ve veřejném diskurzu (viz odst. 104, článek 6).
- 7) Poradní výbor vyzývá úřady, aby přidělily zainteresovaným národnostním menšinám časové úseky pro televizní programy, které budou vysílány v pravidelných intervalech v jejich jazycích, prodloužily trvání rozhlasových programů v menšinových jazycích a konzultovaly se zástupci početně menších národnostních menšin jejich potřeby a zájmy týkající se relevantní mediální produkce v jejich jazycích (viz odst. 113, článek 9).
- 8) Poradní výbor vyzývá úřady, aby usnadnily ústní i písemné užívání menšinových jazyků v kontaktu s administrativními orgány pro osoby příslušníky národnostních menšin, zejména nalezením zaměstnanců schopných komunikovat v menšinovém jazyce a náborem jazykově kvalifikovaných zaměstnanců, a aby zvýšily povědomí o tomto právu mezi národnostními menšinami (viz odst. 125, článek 10).
- 9) Poradní výbor vyzývá úřady, aby zavedly výuku slovenštiny ve veřejném vzdělávání na všech příslušných stupních, zejména v předškolním vzdělávání, a aby zajistily dostatečnou nabídku slovenských univerzitních studií pro vzdělávání učitelů slovenštiny (viz odst. 165, článek 14).
- 10) Poradní výbor vyzývá úřady, aby zavedly dvojjazyčné vzdělávání v němčině a češtině tím, že se spojí s příslušnými školami spolu s dotčenými regionálními a místními úřady a koordinují tento proces na celostátní úrovni (viz odst. 166, článek 14).

Další doporučení

23. Úřady se vyzývají, aby zohlednily podrobná pozorování a doporučení obsažená v tomto stanovisku poradního výboru.

Následná opatření k těmto doporučením

24. Poradní výbor vyzývá úřady, aby toto stanovisko přeložily a zveřejnily do úředních a menšinových jazyků a aby jeho zjištění a doporučení široce rozšířily mezi všechny zainteresované strany.

25. Poradní výbor dále vyzývá příslušné úřady, aby po zveřejnění tohoto šestého cyklu stanoviska uspořádaly navazující akci, na níž by se projednaly a identifikovaly způsoby implementace doporučení uvedených v tomto stanovisku.

POSTUP MONITOROVÁNÍ

Následné činnosti a zvyšování povědomí v souvislosti s doporučeními pátého stanoviska poradního výboru

26. Kulatý stůl k navazujícím doporučením pátého stanoviska poradního výboru se konal 21. dubna 2022 v Praze. Páté stanovisko a usnesení jsou zveřejněny na webových stránkách Úřadu vlády České republiky v češtině a angličtině.¹

Příprava vládní zprávy pro šestý cyklus

27. Šestá vládní zpráva byla doručena 29. března 2023. Úřady se při tom částečně opírají o výroční zprávy o situaci národnostních menšin, k nimž přispěli zástupci národnostních menšin. Příprava vládní zprávy však nebyla se zástupci menšin přímo konzultována.²

Návštěva země a přijetí šestého stanoviska

28. Toto stanovisko šestého cyklu k provádění Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin (dále jen „Rámcová úmluva“) Českou republikou bylo přijato v souladu s článkem 26 odst. 1 Rámcové úmluvy a pravidlem 25 usnesení Výboru ministrů (2019)49. Zjištění vycházejí z informací obsažených v šesté vládní zprávě, dalších písemných zdrojích a také z informací, které Poradní výbor získal z vládních i nevládních zdrojů během své návštěvy Prahy, Brna a Jevišovky ve dnech 25. až 28. června 2024. Bohužel ne všichni pozvaní zástupci národnostních menšin pozvání přijali.

29. Poradní výbor vyjadřuje vděčnost úřadům za spolupráci před návštěvou, během ní a po ní a také ostatním účastníkům, se kterými se během návštěvy setkal, za jejich cenné příspěvky. Sdružení obcí bohužel nebylo k dispozici pro schůzku s poradním výborem. Návrh stanoviska, schválený poradním výborem dne 24. února 2025, byl dne 3. března 2025 předán českým orgánům k vyjádření v souladu s pravidlem 37 usnesení (2019)49. Poradní výbor vítá připomínky obdržené od českých orgánů dne 13. května 2025.

30. Řada článků Rámcové úmluvy není v tomto stanovisku zahrnuta. Na základě informací, které má v současnosti k dispozici, se poradní výbor domnívá, že provádění těchto článků nedává důvod k žádným konkrétním připomínkám. Toto prohlášení nelze chápat jako signál, že již byla přijata odpovídající opatření a že úsilí v tomto ohledu může být omezeno nebo dokonce zastaveno. Poradní výbor se spíše domnívá, že závazky vyplývající z Rámcové úmluvy vyžadují ze strany úřadů trvalé úsilí. Poradní výbor posuzuje situaci s ohledem na stav věcí v době monitorování.

¹ Viz Úřad vlády České republiky.

² Viz šestá zpráva předložená Českou republikou podle článku 25 odstavce 2 Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin, ACFC/SR/VI(2023)003, s. 14.

ZJIŠTĚNÍ PODLE JEDNOTLIVÝCH ČLÁNKŮ

Oblast působnosti (článek 3)

31. Pojem „národnostní menšina“ je v Česku definován zákonem č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin („zákon o menšinách“), aniž by se dané národnostní menšiny konkrétně specifikovaly (článek 2 odst.1). V praxi se za národnostní menšiny považují osoby příslušící k menšinám, které jsou takto označeny ve statutu Rady vlády pro národnostní menšiny. Zástupce židovské komunity, která neprojevila žádný zájem o to, aby byla považována za národnostní menšinu, protože svou identitu odvozuje od svého vyznání, se těší statusu stálého hosta Rady vlády. V červenci 2024 Rada vlády schválila žádost zástupců osob identifikujících se jako Gruzínci o zastoupení v tomto orgánu, který vstoupil v platnost v říjnu 2024 poté, co vláda schválila revidovaný statut Rady vlády.³ Rada vlády se nyní skládá ze zástupců 15 národnostních menšin (běloruské, bulharské, chorvatské,⁴ gruzínské, německé, řecké, maďarské, polské, romské, ruské, rusínské, srbské, slovenské, ukrajinské a vietnamské menšiny).

32. Poradní výbor připomíná, že začlenění osob hlásících se k etnické komunitě do formálních mechanismů ochrany národnostních menšin a udělování přístupu k právům menšin by mělo být založeno na objektivních kritériích a mělo by být organizováno transparentním způsobem, počínaje jejich svobodnou sebeidentifikací.⁵

33. Poradní výbor vítá skutečnost, že se zástupce gruzínské menšiny stal členem Rady vlády pro národnostní menšiny, a očekává informace o uplatňování Rámcové úmluvy na osoby patřící k této menšině v následujícím monitorovacím cyklu. Poradní výbor zároveň konstatuje, že neexistují žádné veřejně dostupné informace o tom, jak mohou být osoby hlásící se k etnické komunitě zastoupeny v Radě vlády pro národnostní menšiny a získat přístup k právům menšin. Poradní výbor se domnívá, že by taková kritéria měla být stanovena a zveřejněna a případné postupy podávání žádostí by měly být organizovány transparentním způsobem.

Doporučení

34. Poradní výbor vyzývá příslušné úřady, aby i nadále uplatňovaly inkluzivní přístup k osobní působnosti Rámcové úmluvy a aby zajistily transparentní a spravedlivý postup pro určování členství v Radě vlády pro národnostní menšiny.

Sčítání lidu a sběr dat (článek 3)

35. V roce 2021 proběhlo v Česku sčítání lidu, domů a bytů.⁶ Sčítací formulář obsahoval otázku o „národnosti“ (národnost), která byla volitelná a otevřená (nebyl k dispozici seznam na výběr). Dále obsahoval povinnou otázku na téma „mateřský jazyk“. Respondenti mohli uvést až dvě „národnosti“ a „mateřské jazyky“. Ve sčítacím formuláři bylo jako možnosti odpovědi uvedeno sedm menšinových jazyků a byla poskytnuta možnost zmínit i další jazyky. Úřady uznávají, že počet těch, kteří se k žádné „národnosti“ nehlásí, se každé desetiletí zvyšuje, protože mnoho lidí považuje tuto otázku buď za irelevantní, nebo za příliš citlivou na to, aby na ni odpovídali.⁷

36. Český statistický úřad provedl před sčítáním lidu osvětová opatření, do kterých se zapojili zástupci národnostních menšin. Podle úřadů byla tato opatření úspěšná zejména v povzbuzování mladších a středních věkových kategorií patřících k německé a romské menšině, aby se jako takové identifikovaly. Jde o dvě národnostní menšiny, ke kterým se lidé z historických důvodů ve sčítáních lidu často nehlásí.⁸ Nicméně 31,6 % respondentů (25,3 % v roce 2011) neuvedlo žádnou „národnost“ a 7,2 % neuvedlo žádný „mateřský jazyk“ (4,4 % v roce 2011).⁹

37. Pokud jde o alternativní sběr dat, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí pokračuje v projektu o socioekonomické situaci Romů, který již existuje v pátém monitorovacím cyklu a který mimo jiné přispívá k odhadu počtu Romů a osob hovořících romštinou. Nebyl však zadán žádný výzkum týkající se počtu osob příslušných k jiným národnostním menšinám.¹⁰

³ Informace poskytnuté úřady, 6. září 2024.

⁴ Pojem „chorvatská menšina“ zahrnuje jak moravské Chorvaty, kteří žijí na jižní Moravě od 16. století, tak i Chorvaty, kteří se přistěhovali do Česka následně.

⁵ Viz tematický komentář ACFC č. 4, Rámcová úmluva: klíčový nástroj pro řízení rozmanitosti prostřednictvím práv menšin. Rozsah působnosti Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin, přijaté dne 27. května 2016, odst. 28.

⁶ Výsledky sčítání lidu týkající se „národnosti“: Běloruská (5 129), bulharská (7 679), chorvatská (2 414), německá (24 632), řecká (4 077), maďarská (11 253), polská (38 218), romská (21 691), ruská (34 506), rusínská (1 904), srbská (4 101), slovenská (162 578), ukrajinská (92 892), vietnamská (38 723), viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 5.

⁷ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 15, 16, 70.

⁸ Viz páté stanovisko Poradního výboru k České republice, ACFC/OP/V(2021)3, odst. 49.

⁹ Informace poskytnuté úřady, 6. září 2024.

¹⁰ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 5, 15, 16.

38. Během návštěvy poradního výboru zástupci národnostních menšin poukázali na skutečnost, že vysoký podíl respondentů sčítání lidu neodpověděl na otázku o „národnosti“, a proto zpochybnili smysluplnost příslušných výsledků sčítání. Zástupci menšin také považovali za důvod, proč roste počet lidí, kteří se k žádné „národnosti“ nehlásí, skutečnost, že otázka ve sčítání lidu ohledně „národnosti“ byla nepovinná a že neexistoval žádný seznam, ze kterého by se dalo vybírat.

39. Poradní výbor znovu zdůrazňuje, že „seznamy možných odpovědí na otázky týkající se identity [při jakémkoli sběru dat včetně sčítání lidu] by měly být otevřené, nikoli uzavřené, a měla by být výslovně poskytnuta možnost vyjádřit vícenásobnou příslušnost“.¹¹ Poradní výbor dále opakuje, že sčítání lidu nelze považovat za jediný zdroj údajů o počtu příslušníků národnostních menšin a mluvčích menšinových jazyků. Proto je nutné shromažďovat data z různých zdrojů, kromě sčítání lidu, včetně nezávislého sociologického, etnografického a dalších typů výzkumu.¹²

40. S ohledem na zprávy zástupců menšin se poradní výbor domnívá, že uvedení jmen národnostních menšin zastoupených v Radě vlády pro národnostní menšiny na příštím sčítacím formuláři v kombinaci s možností uvést více etnických příslušností („národností“) by mohlo upozornit respondenty na tuto otázku a vést k tomu, že by více lidí uvedlo svou etnickou příslušnost. Pokud jde o otázku ve sčítání lidu týkající se „mateřského jazyka“, poradní výbor poznamenává, že mnoho příslušníků národnostních menšin nemluví menšinovým jazykem jako svým prvním jazykem. Odkaz na „mateřský jazyk“ mohl značně omezit počet dotčených osob. V důsledku toho mohou příslušné výsledky sčítání lidu poskytnout nepřesný dojem o počtu osob hovořících menšinovými jazyky. Poradní výbor se domnívá, že příští sčítání lidu by se mělo zabývat otázkami o jazycích menšin, které respondenti ovládají. Dále by jako možnosti odpovědi měly být zahrnuty jazyky alespoň všech národnostních menšin zastoupených v Radě vlády pro národnostní menšiny.

41. Poradní výbor dále poznamenává, že navzdory chvályhodným opatřením, která úřady přijaly ke zvýšení povědomí o důležitosti sčítání lidu, dlouhodobý trend, kdy značný počet respondentů neuvádí „národnost“, pokračuje a zesiluje. To je také stále způsobeno skutečností, že mnoho osob náležejících k určitým národnostním menšinám se ke své etnické příslušnosti nechystá deklarovat kvůli minulosti znevýhodňování, diskriminace nebo pronásledování.¹³ Poradní výbor proto považuje za důležité, aby úřady v souladu se záměry, které vyjádřily v pátém monitorovacím cyklu, zadaly výzkum k odhadu počtu příslušníků všech národnostních menšin.

Doporučení

42. Poradní výbor vyzývá úřady, aby v příštím sčítacím formuláři uvedly jako možnosti odpovědi názvy národnostních menšin zastoupených v Radě vlády pro národnostní menšiny a jejich jazyky s možností dodatečného uvedení dalších „národností“, více etnických příslušností a dalších jazyků používaných osobami hlásícími se k národnostním menšinám.

43. Poradní výbor vyzývá úřady, aby zadaly nezávislý výzkum k odhadu počtu příslušníků národnostních menšin a mluvčích menšinových jazyků.

Právní a institucionální rámec pro ochranu práv národnostních menšin (článek 4)

44. Práva příslušníků národnostních menšin jsou na ústavní úrovni zaručena (českou) Listinou základních práv a svobod (články 24 a 25) a obecně zakotvena v zákoně o menšinách, který částečně navazuje na práva obsažená v Rámcové úmluvě. Ustanovení zákona o menšinách odkazují na konkrétní právní předpisy pro bližší rozpracování těchto práv. V souladu se specifickými právními předpisy závisí některá práva příslušníků národnostních menšin, například týkající se zřízení výboru pro národnostní menšiny, výuky v menšinovém jazyce¹⁴ a topografických označení v menšinovém jazyce, na podílu českých občanů s trvalým pobytem („občanů obce“) v dané obci (10% hranice všech „občanů obce“ v obcích a 5% hranice v krajích). Pro výpočet, zda národnostní menšina dosáhne určité hranice, se počet těch, kteří deklarovali jednu (menšinovou) „národnost“ (např. polskou), sečte s počty těch, kteří v dané oblasti deklarovali dvě „národnosti“ (např. polskou a českou). Pro zřízení výboru pro národnostní menšiny lze sčítat výsledky sčítání lidu týkající se několika národnostních menšin a osob k nim hlásících se k dosažení 10% hranice. Pokud jde o přístup k dalším menšinovým právům (např. topografické označení), musí hranici 10 % dosáhnout jediná národnostní menšina a osoby, které se k ní hlásí.

45. V souladu s výsledky sčítání lidu z roku 2021 však v obcích stále dosahují 10% hranice pouze osoby patřící k polské menšině. Počet osob hlásících se k německé a slovenské menšině, který v některých

¹¹ Tematický komentář ACFC č. 4, odst. 16.

¹² Viz tematický komentář ACFC č. 3, Jazyková práva osob náležejících k národnostním menšinám podle Rámcové úmluvy, přijatý dne 24. května 2012, ACFC/44DOC(2012)001 rev., odst. 19.

¹³ Viz Páté stanovisko k České republice, odst. 52.

¹⁴ V souladu s částí 14 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, musí být zřízen místní výbor pro národnostní menšiny.

obcích dosáhl i při sčítání lidu v roce 2011, v roce 2021 klesl pod tuto hranici. Pětiprocentní hranici na regionální úrovni osoby příslušící k národnostním menšinám vůbec nedosahují. Úřady objasnily, že při udělování přístupu k právům menšin nelze výsledky sčítání lidu doplnit alternativními údaji (viz článek 3), jelikož způsob výpočtu počtu osob příslušných k národnostní menšině v obci a kraji je stanoven zákonem upravujícím tyto subjekty.¹⁵ V této souvislosti Výbor ministrů v roce 2024 doporučil, aby Česká republika novelizovala příslušné právní předpisy s cílem nahradit 10% mezní hodnotu týkající se používání menšinových jazyků flexibilnějším a méně omezujícím opatřením.¹⁶

46. Během návštěvy Poradního výboru zástupci národnostních menšin zdůraznili, že sčítání lidu není přesným ukazatelem toho, kde osoby patřící k národnostním menšinám splňují prahové hodnoty, jelikož téměř třetina účastníků na otázku o „národnosti“ neodpověděla. Proto argumentovali, že by užívání určitých práv nemělo být založeno pouze na prahových hodnotách, ale že by se mělo usilovat o zohlednění skutečné situace. V reakci na to úřady odkázaly na probíhající úvahy o přezkumu systému pro udělování přístupu k právům menšin založeného na stanovení prahových hodnot, aniž by upřesnily podrobnosti.¹⁷

47. Poradní výbor znovu zdůrazňuje, že ačkoli státy mají prostor pro uvážení při určování podmínek pro přístup k právům menšin, nesmí být tento prostor pro uvážení uplatňován způsobem, který by pro některé národnostní menšiny představoval nepřiměřenou překážku. Například jakékoli číselné prahové hodnoty stanovené jako podmínka pro uplatnění určitých práv menšin musí být vykládány flexibilně.¹⁸ „Jinak by příslušníkům národnostních menšin byla uložena nepřímá povinnost sebeidentifikace, aby byl zajištěn přístup ke konkrétnímu právu.“¹⁹

48. Poradní výbor vítá skutečnost, že výsledky sčítání lidu týkající se jedné a dvojí „národnosti“ jsou nyní systematictěji započítávány při výpočtu počtu osob patřících k národnostní menšině v kontextu prahových hodnot, což se v minulosti důsledně nedělalo. Poradní výbor zároveň konstatuje, že i při kombinaci jedné a dvojí „národnosti“ pouze jedna z 15 národnostních menšin dosahuje 10% hranice na místní úrovni a žádná 5% hranice na úrovni kraje. To znamená, že několik práv menšin, která se podle znění příslušných zákonů v zásadě vztahují na několik národnostních menšin a osob k nim příslušných, se ve skutečnosti vztahují pouze na jednu národnostní menšinu, a to pouze na místní úrovni. Dotčená zákonná ustanovení tak přiznávají příslušníkům národnostních menšin jiných než polské menšiny pouze fiktivní práva. Kromě toho je třeba mít na paměti, že sčítání lidu opakovaně nepřineslo data akceptovaná zástupci menšin. V praxi prahové hodnoty omezují uplatňování ustanovení Rámcové úmluvy. Navíc představují nepřekonatelnou, a tedy nepřiměřenou překážku pro osoby patřící k většině národnostních menšin, což není v souladu s právem na rovnost před zákonem a na stejnou ochranu ze strany zákona zakotveným v článku 4 Rámcové úmluvy. S ohledem na výše uvedené doporučení Výboru ministrů považuje²⁰ Poradní výbor za nezbytné, aby úřady dále nepodmiňovaly práva příslušníků národnostních menšin prahovými hodnotami založenými na výsledcích sčítání lidu (10 % nebo 5 %). Místo toho je důležité zajistit, aby práva zakotvená v Rámcové úmluvě, která v současnosti závisí na výsledcích sčítání lidu, byla u příslušníků dotčených národnostních menšin uplatňována na udržitelném základě. Úřady by mohly ve spolupráci se zástupci dotčených národnostních menšin stanovit politická opatření pro každou národnostní menšinu s přihlédnutím k její individuální situaci, jejím rozmanitým potřebám a zájmům a demografické struktuře oblasti obývané osobami patřícími k této národnostní menšině po dobu delší než sčítací intervaly, a v těchto klíčových oblastech udržitelně uplatňovat práva menšin. Takový přístup by rovněž respektoval zásadu, že každý příslušník národnostní menšiny má právo na svobodnou sebeidentifikaci.

49. Pokud jde o institucionální uspořádání, koordinuje menšinovou politiku v rámci Úřadu vlády ČR a příslušnou práci dalších státních orgánů společný sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny, který má jednoho úředníka a jednoho asistenta, a Rady vlády pro záležitosti romské menšiny (tři úředníci a jedno asistentské místo). Tuto funkci zastává Oddělení národnostních menšin a romských záležitostí náležící do Odboru lidských práv a ochrany menšin. Oddělení národnostních menšin a romských záležitostí vypracovalo Strategii rovnosti, začleňování a participace Romů (Strategie integrace Romů) 2021–2030, která byla přijata v roce 2021, a má na starosti především její provádění (viz články 6, 12 a 15).²¹ V této funkci průběžně sleduje stav implementace strategie na základě jejích ukazatelů a podává

¹⁵ Zákon č. 128/2000 o obcích, zákon č. 129/2000 o krajích; viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 16.

¹⁶ Viz doporučení Výboru ministrů CM/RecChL(2024)3 o uplatňování Evropské charty regionálních či menšinových jazyků Českou republikou, přijaté 1. července 2024.

¹⁷ Informace poskytnuté během setkání s delegací poradního výboru dne 28. června 2024.

¹⁸ Viz tematický komentář ACFC č. 3, odst. 65-66.

¹⁹ Tematický komentář ACFC č. 4, odst. 12.

²⁰ Viz Doporučení CM/RecChL(2024)3 Výboru ministrů o uplatňování Evropské charty regionálních či menšinových jazyků Českem přijaté dne 1. července 2024 („Výbor ministrů (...) doporučuje, aby české úřady (...): 1. novelizovaly příslušné právní předpisy s cílem nahradit 10% prahovou hodnotu týkající se užívání regionálních nebo menšinových jazyků flexibilnějším a méně omezujícím opatřením“).

²¹ Strategie rovnosti, začleňování a participace Romů (Strategie integrace Romů) 2021–2030.

o něm zprávy vládě, Evropské komisi a veřejnosti. Působí také jako Národní kontaktní místo pro integraci Romů.²²

50. V roce 2022 byla zřízena nová instituce vládního zmocněnce pro záležitosti romské menšiny se sekretariátem (2,5 místa), čímž byl naplněn závazek obsažený ve Strategii integrace Romů na období 2021–2030. Zřízení této instituce pro menšiny bylo považováno za nezbytné vzhledem k vysokému počtu plánovaných opatření týkajících se ochrany práv příslušníků romské menšiny a odpovědnosti různých orgánů státní správy.²³

51. Během návštěvy Poradního výboru vyjádřili zástupci menšin znepokojení nad tím, že sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny má značný nedostatek personálu, což znamená, že mnoho záležitostí je vyřizováno pouze se zpožděním nebo vůbec.

52. Poradní výbor připomíná, že vládní instituce zabývající se problematikou menšin musí mít k dispozici lidské a finanční zdroje k efektivnímu plnění těchto úkolů. Poradní výbor dále opakuje, že „je nezbytné, aby si všechny příslušné vládní instituce byly vědomy potřeb příslušníků národnostních menšin a aby otázky menšin byly začleňovány do práce [těchto] vládních institucí.“²⁴

53. Poradní výbor vítá zřízení instituce vládního zmocněnce pro záležitosti romské menšiny a konstatuje, že ve spolupráci s Radou vlády pro záležitosti romské menšiny (viz článek 15) poskytuje solidní institucionální a personální základ pro navrhování, přijímání a provádění opatření na ochranu práv příslušníků romské menšiny. Poradní výbor zároveň lituje, že Radě vlády pro národnostní menšiny je k dispozici méně než třetina zaměstnanců vládního zmocněnce a Vládní rady pro záležitosti romské menšiny. Proto je obzvláště důležité posílit také personální kapacitu vnitrostátních orgánů odpovědných za záležitosti příslušníků národnostních menšin jiných než Romů.

Doporučení

54. Poradní výbor naléhavě žádá úřady, aby novelizovaly příslušné právní předpisy s cílem upravit přístup k určitým právům menšin flexibilnějším a méně omezujícím způsobem, aby se zajistilo, že osoby příslušící k národnostním menšinám mohou požívat práv zakotvených v Rámcové úmluvě na udržitelném základě, a aby se zohlednila demografická situace dotčené národnostní menšiny po delší dobu.

55. Poradní výbor vyzývá úřady, aby navýšily lidské zdroje, aby umožnily vnitrostátním orgánům odpovědným za záležitosti příslušníků národnostních menšin, zejména Radě vlády pro národnostní menšiny, plnit jejich mandát.

²² Viz webové stránky vlády; informace poskytnuté úřady dne 6. září 2024.

²³ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 72–73; tisková zpráva o vládním zmocněnci pro záležitosti romské menšiny, 26. října 2023; informace poskytnuté úřady dne 6. září 2024.

²⁴ Viz tematický komentář ACFC č. 2, Efektivní účast příslušníků národnostních menšin na kulturním, sociálním a hospodářském životě a veřejných záležitostech, přijatý dne 27. února 2008, odst. 105.

Právní a institucionální rámec pro boj proti diskriminaci a podporu plné a účinné rovnosti (článek 4)

56. Antidiskriminační zákon (zákon č. 198/2009) obsahuje ustanovení zakazující přímou a nepřímou diskriminaci na základě mimo jiné „etnického původu“ a „národnosti“ v oblastech zaměstnání, zdravotní péče, vzdělávání, sociálního zabezpečení, přístupu ke zboží, službám a bydlení a stanoví jurisdikci soudů v údajných případech diskriminace.²⁵ V roce 2024 vláda přijala právně nezávaznou definici „anticiganismu“ odvozenou od Mezinárodní aliance pro připomínání holocaustu, čímž splnila jeden z cílů Strategie integrace Romů na období 2021–2030. „Anticiganismus“ jako „specifická forma rasismu“ je definován jako individuální a institucionální činy, které vedou k vyloučení nebo marginalizaci Romů, znevažování jejich kultury a způsobu života, k fyzickému násilí nebo projevům nenávisti namířeným proti nim.²⁶

57. Veřejný ochránce práv (ombudsman) je nezávislý orgán pro rovné zacházení a boj proti diskriminaci a byl tímto orgánem určen zákonem proti diskriminaci. Jeho kancelář se nachází v Brně a nemá žádné regionální pobočky. Mandát veřejného ochránce práv se v šestém monitorovacím cyklu nezměnil: instituce může provádět šetření týkající se činnosti konkrétních orgánů a dalších veřejných institucí a může vydat zprávu shrnující zjištění. Úřady jsou povinny spolupracovat s veřejným ochráncem práv a informovat ho o svých nápravných opatřeních. Kromě toho může daný úředník pomáhat obětem diskriminace s předkládáním žalob k soudu, ale nemůže je u soudu zastupovat ani zahajovat soudní řízení. Pokud jde o údajnou diskriminaci v soukromém sektoru, může si veřejný ochránce práv vyžádat vyjádření pouze od příslušných soukromých subjektů, které však nejsou povinny spolupracovat.²⁷ Veřejný ochránce práv je členem Rady vlády pro národnostní menšiny a Rady vlády pro záležitosti romské menšiny. Rozpočet veřejného ochránce práv nebyl během monitorovacího cyklu navýšen.²⁸

58. Podle veřejného ochránce práv se počet stížností na diskriminaci na základě „národní příslušnosti“, které obdržel, od roku 2021 zvýšil (2021: 13 stížností, 2022: 41, 2023: 41, první polovina roku 2024: 15). Řada stížností se týkala přístupu Romů k bydlení (viz článek 15) a byly obdrženy i některé žádosti o informace týkající se práv národnostních menšin.²⁹ Veřejný ochránce práv vydal několik letáků o své činnosti a jednotlivých tématech v ukrajinštině. Některé letáky byly vydány i v dalších menšinových jazycích, jako je bulharština, němčina, romština (o diskriminaci a zápisu do školy), ruština a vietnamština. Několik z těchto publikací se zabývá de facto migranty, například uprchlíky z Ukrajiny. Podle veřejného ochránce práv mohou žadatelé v kontaktu s jeho úřadem používat všechny jazyky, na které jim odpoví v jazyce žádosti.

59. Zákon o veřejném ochránci práv se mění s cílem zřídit institut nezávislého dětského ombudsmana. Nová instituce bude mimo jiné sledovat dodržování práv dětí v různých oblastech života, zasahovat v případě ohrožení těchto práv a zvyšovat povědomí o právech dětí. Bude sdílet personál a zázemí s veřejným ochráncem práv, který se podílel na přípravě legislativy. Společný úřad bude rovněž plnit roli Národní instituce pro lidská práva (NHRI).³⁰

60. V roce 2021 byl přijat zákon č. 297/2021 Sb., kterým byla osobám „sterilizovaným v rozporu se zákonem“ poskytnuta jednorázová platba ve výši 300 000 Kč / 11 928 EUR³¹, což se týkalo zejména romských žen sterilizovaných v období od roku 1966 do roku 2012.³² Každá žádost o jednorázovou platbu podléhá správnímu řízení, v němž se posuzují podpůrné důkazy. Do konce lhůty pro podávání žádostí, 1. ledna 2025, obdrželo Ministerstvo zdravotnictví 2 266 žádostí, z nichž 1 552 bylo vyřízeno. Ve 720 případech bylo žádostem vyhověno a byla provedena jednorázová platba. Ve 576 případech byly žádosti zamítnuty.³³ Důvodem zamítnutí žádostí je obvykle neschopnost žadatelů prokázat, že sterilizace byla provedena v rozporu se zákonem, například proto, že nemocnice zničily lékařské zprávy. Proti rozhodnutí ministerstva se lze odvolat a proti rozhodnutí Ministerstva zdravotnictví o odvolání lze podat žalobu ke správnímu soudu.³⁴

61. Během návštěvy Poradního výboru zástupci veřejného ochránce práv uvedli, že jeho aktivity týkající se národnostních menšin se týkají především Romů. Úřad zejména obdržel stížnosti na způsob, jakým

²⁵ Antidiskriminační zákon transponoval do českého práva mimo jiné směrnici Rady Evropy o rasové rovnosti (2000/43/ES) a směrnici Rady Evropy o rovnosti v zaměstnání (2000/78/ES).

²⁶ Viz Česká vláda přijala definici anticiganismu a tvrdí, že v České republice není místo pro protiromské postoje, romea.cz, 10. dubna 2024.

²⁷ Viz Zpráva Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI) o České republice, 6. monitorovací cyklus, přijatá dne 1. října 2020, odst. 2.

²⁸ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 35.

²⁹ Viz Veřejný ochránce práv, výroční zpráva za rok 2023, s. 120, a další údaje poskytnuté Veřejným ochráncem práv.

³⁰ Viz Veřejný ochránce práv, výroční zpráva za rok 2023, s. 44.

³¹ Směnný kurz k 13. září 2024.

³² Evropské centrum pro práva Romů: Násilné a kruté. Sterilizace a její důsledky pro romské ženy v České republice (1966–2016), listopad 2016. Viz také Parlamentní shromáždění Rady Evropy, rezoluce 1945 (2013) přijatá dne 26. června 2013 a zpráva „Ukončení nucených sterilizací a kastrací“, dok. 13215 ze dne 28. května 2013.

³³ Situace k 2. lednu 2025, viz Přes 2 200 žen žádá o odškodnění za nelegální sterilizaci, ČTK, 7. ledna 2025.

³⁴ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 35.

byly vyřizovány žádosti o odškodnění romských žen za nezákonné sterilizace, a v letech 2023 a 2024 provedl související šetření. Zjistila, že Ministerstvo zdravotnictví nezpracovává žádosti v zákonem stanovené lhůtě, částečně kvůli nedostatku administrativních pracovníků v kombinaci s vyšším počtem žádostí, než se očekávalo, a že ministerstvo poskytuje dotčeným osobám nedostatečné informace o jejich právech, dostatečně nekomunikuje s žadateli a příliš trvá na důkazech, jako jsou lékařské zprávy. Veřejný ochránce práv doporučil zvýšit povědomí o mechanismu odškodnění mezi romskými ženami, zkrátit řízení a akceptovat další formy důkazů povolené zákonem, jako jsou svědectví a deníkové záznamy.³⁵

62. V červenci 2024 Nejvyšší správní soud shledal, že přístup ministerstva zdravotnictví ignoruje smysl a účel právní úpravy, kterým je zajistit účinnou nápravu za sterilizace provedené v minulosti nezákonně.³⁶ Pokud lékařská dokumentace žadatelky neexistuje nebo je zjevně nespolehlivá, postačí, pokud žadatelka alespoň předloží prima facie důkazy o tom, že byla v relevantním období nezákonně sterilizována. V takovém případě budou správní orgány muset mít za to, že podmínky pro přiznání odškodnění jsou splněny, pokud samy neprokáží, že skutečnosti uvedené žadatelem nemohly nastat. V prosinci 2024 vyzval komisař Rady Evropy pro lidská práva české úřady k prodloužení lhůty pro podávání žádostí o odškodnění, aby se mimo jiné žadatelům, kteří o odškodnění v dřívější fázi neúspěšně požádali, poskytla možnost znovu požádat a využít judikatury soudů.³⁷ V roce 2025 parlament přijal zákon, kterým se lhůta pro podání žádosti o odškodnění prodlužuje do 2. ledna 2027.³⁸

63. Partneři poradního výboru uznali nedostatečné povědomí o práci veřejného ochránce práv mezi příslušníky národnostních menšin a zároveň uvedli, že instituce se k nim nevěnuje konkrétním osvětovým opatřením. Spolupráce s úřady je považována za dobrou, i když tempo plnění doporučení veřejného ochránce práv je pomalé, částečně kvůli nedostatku personálu v úřadech.

64. Poradní výbor byl rovněž informován, že existuje silný politický odpor vůči tomu, aby Česká republika ratifikovala Úmluvu Rady Evropy o prevenci a boji proti násilí páchanému na ženách a domácímu násilí (Istanbulská úmluva).³⁹

65. Poradní výbor znovu zdůrazňuje, že plná a účinná rovnost příslušníků národnostních menšin, jak je zakotvena v článku 4 Rámcové úmluvy, vyžaduje funkční antidiskriminační rámec s institucemi, které mají dostatečné zdroje a dostatečně široký mandát a pravomoci k účinné podpoře obětí při dosahování právní ochrany. Dále zdůrazňuje důležitost zvyšování povědomí mezi příslušníky menšin obecně, a zejména mezi těmi komunitami, které jsou nejvíce vystaveny diskriminaci, jako jsou Romové, o právních prostředcích, které mají k dispozici v případě údajné diskriminace.⁴⁰

66. Poradní výbor konstatuje, že určitá omezení mandátu veřejného ochránce práv nadále oslabují jeho schopnost bojovat proti diskriminaci. Veřejný ochránce práv zejména nemá mandát k monitorování legislativy.⁴¹ Poradní výbor se domnívá, že chvalyhodné zřízení instituce dětského ombudsmana je příležitostí k přehodnocení mandátu veřejného ochránce práv, jakož i rozpočtu a personálního obsazení společné kanceláře obou institucí ombudsmana v souladu s obecným politickým doporučením ECRI č. 2 revidovaným v roce 2017.⁴²

67. Pokud jde o osoby hlásící se k národnostním menšinám, poradní výbor vítá pokračující práci veřejného ochránce práv v boji proti diskriminaci Romů v různých oblastech. Zejména je třeba zdůraznit, že veřejný ochránce práv důrazně požaduje, aby romské ženy, které se staly oběťmi nezákonné sterilizace, byly rychleji odškodněny. Přestože je veřejný ochránce práv zastoupen v Radě vlády pro národnostní menšiny, Rada se téměř nezabývá jinými otázkami národnostních menšin než těmi, které

³⁵ Tyto aspekty nadnesl také komisař Rady Evropy pro lidská práva: Zpráva po její návštěvě České republiky ve dnech 20. až 24. února 2023, CommHR(2023)26, s. 5. Viz také Český ombudsman ostře kritizuje ministra zdravotnictví za špatné provádění procesu odškodňování násilně sterilizovaných žen, romea.cz, 2. října 2024.

³⁶ Nejvyšší správní soud České republiky, případ č. 9 As 61/2023, 4. července 2024.

³⁷ Viz dopisy adresované předsedům obou komor parlamentu a premiéroví ze dne 3. prosince 2024 na adresu Česká republika: úřady by měly prodloužit platnost zákona o odškodňování obětí nucených sterilizací.

³⁸ Viz Český prezident podepsal zákon, kterým se prodlužuje možnost žádat o odškodnění za nucené sterilizace do 2. ledna 2027, romea.cz, 27. června 2025.

³⁹ V lednu 2024 Senát velmi těsnou většinou (dva hlasy) ratifikaci Istanbulské úmluvy zamítl. Viz Český Senát neratifikoval Evropskou smlouvu o násilí páchaném na ženách, Reuters, 25. ledna 2024; Práva žen v Polsku a Česku: překonání Istanbulské úmluvy, BalkanInsight, 7. února 2024; Proč se Česko zdráhá ratifikovat Istanbulskou úmluvu?, Český rozhlas, 25. května 2023.

⁴⁰ Viz Páté stanovisko k České republice, odst. 60-61.

⁴¹ Výbor ministrů doporučil členským státům, aby zajistily, že instituce veřejných ochránců práv mohou navrhopvat změny legislativy a navrhopvat legislativní reformy, viz Doporučení CM/Rec(2019)6 Výboru ministrů členským státům o rozvoji instituce veřejného ochránce práv, odst. 8 b, c, přijaté Výborem ministrů dne 16. října 2019. Viz také Obecné politické doporučení ECRI č. 2, revidované, o orgánech pro rovné zacházení v boji proti rasismu a nesnášenlivosti na národní úrovni, přijaté dne 13. června 1997 a revidované dne 7. prosince 2017; Zásady ochrany a podpory instituce veřejného ochránce práv („Benátské zásady“), přijaté Evropskou komisí pro demokracii prostřednictvím práva (Benátská komise) v březnu 2019 a schválené Výborem ministrů dne 2. května 2019, odst. 18-19.

⁴² Revidované obecné politické doporučení ECRI č. 2 o orgánech pro rovné zacházení v boji proti rasismu a nesnášenlivosti na národní úrovni – přijato dne 13. června 1997 a revidováno dne 7. prosince 2017.

se týkají Romů, a neprovádí zvláštní osvětová opatření pro příslušníky těchto národnostních menšin.

68. Poradní výbor vítá přijetí zákona č. 297/2021, který umožňuje odškodnění romských žen sterilizovaných v rozporu se zákonem a vyplácení jednorázových částek, čímž se provádějí doporučení, která výbor vydal během předchozích monitorovacích cyklů. Poradní výbor dále vítá rozsudek Nejvyššího správního soudu, který vyzývá k zajištění účinné nápravy za sterilizace provedené v minulosti nezákonně. V této souvislosti se domnívá, že prodloužení lhůty je nezbytné pro zajištění účinné nápravy pro oběti, jelikož dříve zamítnutí žadatelé budou mít možnost podat novou žádost na jasnějším právním základě. Poradní výbor opakuje svůj názor, že vzhledem k dlouhé době, po kterou většina obětí čeká na odškodnění, je nezbytné, aby nevyřízené žádosti byly vyřešeny bez dalšího odkladu a aby opatření k odškodnění byla provedena přednostně. Poradní výbor v této souvislosti odkazuje také na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, který stanovil, že státy mají pozitivní povinnost zajistit účinné právní záruky na ochranu žen před sterilizací bez souhlasu, zejména romských žen, což může za určitých okolností vyžadovat přijetí zvláštních opatření a záruk.⁴³

69. Poradní výbor s lítostí konstatuje, že Česká republika dosud neratifikovala Istanburskou úmluvu, a domnívá se, že ratifikace by orgánům umožnila konsolidovat jejich právní rámec týkající se prevence, stíhání a eliminace násilí páchaného na ženách a domácího násilí.

Doporučení

70. Poradní výbor naléhavě žádá úřady, aby zajistily účinnou nápravu za sterilizace žen nezákonně provedené v minulosti a aby bez dalšího odkladu odškodnily všechny oběti.

71. Poradní výbor vyzývá úřady, aby posílily mandát veřejného ochránce práv a vyčlenily nezbytné zdroje, které by instituci umožnily efektivně plnit její povinnosti a zaměřit se také na otázky národnostních menšin, jakmile se objeví.

Podpora kultury národnostních menšin (článek 5)

72. Právní rámec týkající se zachování a rozvoje kultur národnostních menšin se během šestého monitorovacího cyklu nezměnil. Kulturní aktivity příslušníků národnostních menšin nebo se jich týkají jsou podporovány prostřednictvím každoročních grantů. Vnitrostátní orgány vyhláší grantová řízení v rámci programů „Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin“ a „Podpora integrace příslušníků romské menšiny“. Oba programy také podporují vzdělávací aktivity, neperiodické publikace a dokumentaci v oblasti kultury. V rámci „Programu na podporu vzdělávacích aktivit národnostních menšin“ financují úřady mimo jiné literární soutěže (např. Soutěž Jána Kollára slovenské menšiny) a publikace pro děti v menšinových jazycích (např. Spolkem přátel polské knihy). Dále byly v rámci grantového programu „Podpora regionálních kulturních tradic“ podpořeny projekty věnované významným osobnostem slovenské menšiny a kulturní aktivity týkající se národnostních menšin „Samostatnou jednotkou muzeí“ Ministerstva kultury. Knihovny mohou získat granty také na nákup literatury v menšinových jazycích a na pořádání akcí prezentujících jiné kultury. Celkové financování poskytnuté v rámci programu „Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin“, z něhož dotace obdržely osoby příslušící ke všem národnostním menšinám s výjimkou běloruské a rusínské, se snížilo z 10,2 milionu Kč / 405 552 EUR (2019) na 10 milionů Kč / 397 400 EUR (2024).⁴⁴

73. Pokud jde o kulturní zařízení související s národnostními menšinami, úřady nadále podporují Muzeum romské kultury, které pravidelně pořádá různé akce (výstavy, konference, koncerty) s cílem zvýšit povědomí o romské kultuře. Během monitorovacího cyklu úřady rovněž financovaly rekonstrukční práce v „Muzeu moravských Chorvatů / Chorvatském domě“ v Jevišovce (29 286 233 Kč / 1 163 542 EUR), které chorvatské úřady koupily a daly k dispozici chorvatské menšině. Budova hostí sbírku předmětů o historii, kultuře a tradicích chorvatské menšiny, která byla oficiálně zapsána do Ústředního registru sbírek v roce 2024. Registrace umožňuje menšinovému sdružení, které provozuje „Muzeum moravských Chorvatů“, žádat o granty z dalších programů Ministerstva kultury. Sbírkový registr podle zákona č. 122/2000 mohou získat institucionální financování. V letech 2024/2025 bylo „Muzeum moravských Chorvatů“ přístupné veřejnosti pouze na vyžádání.⁴⁵ Město Praha dále nadále podporuje Dům národnostních menšin, který poskytuje sdružením národnostních menšin prostory pro výstavy, představení a kanceláře.

74. Během návštěvy Poradního výboru vyjádřili zástupci většiny národnostních menšin znepokojení nad snižováním financování v oblasti kultury národnostních menšin. Respondenti zmínili, že některé národnostní menšiny, například chorvatská menšina, jsou závislé na dodatečném financování ze strany svých „mateřských států“. Tato možnost však neexistuje pro některé národnostní menšiny, jako jsou

⁴³ Viz G. M. a další proti Moldavské republice, č. 44394/15, odst. 111, 22. listopad 2022.

⁴⁴ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 19-24.

⁴⁵ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 34.

Romové a z politických důvodů i Bělorusové. Přetrvávajícím problémem je skutečnost, že finanční podpora je založena pouze na projektech. Zástupci chorvatské menšiny zdůraznili velký význam, který přikládají „Muzeu moravských Chorvatů / Chorvatskému domu“, které Poradní výbor navštívil, pro zachování kultury Chorvatů na Moravě. Vyjádřili však politování nad tím, že se jim dosud nepodařilo požádat národní orgány o udělení statusu veřejného muzea, a že jim proto chybí finanční prostředky na pokrytí provozních nákladů. Zástupci ukrajinské menšiny dále projeví zájem o zřízení centra věnovaného jejich historii a kultuře.

75. Poradní výbor byl rovněž informován, že dosud nebylo nalezeno žádné udržitelné řešení dlouhodobého⁴⁶ problému zachování hrobů německé menšiny (přibližně 25–28 % všech hrobů v Česku),⁴⁷ z nichž velký počet je ve špatném a často neuctivém stavu. V roce 2016 zřídila Rada vlády pro národnostní menšiny „Pracovní skupinu pro situaci německých (a dalších) hrobů v České republice“, která se nyní zabývá i ochranou hrobů příslušníků ruské a ukrajinské menšiny na Olšanském hřbitově, jeho kaplí a kryptou a také kryptou pro srbské válečné zajatce z první světové války. Zachování hrobů příslušníků národnostních menšin je podle partnerů brzděno skutečností, že obce zůstávají nečinné, odpovědnosti nejsou jasně definovány a nebyly přiděleny finanční zdroje.

76. Poradní výbor připomíná, že kulturní instituce a aktivity osob příslušných k národnostním menšinám a finanční prostředky, které jsou pro ně k dispozici, by měly být účinné při podpoře podmínek nezbytných pro to, aby osoby příslušné k národnostním menšinám mohly rozvíjet svou kulturu, včetně jazyků, tradic, a chránit své dědictví. Poskytování grantů pouze na základě projektů neumožňuje osobám příslušníků národnostních menšin pravidelně a udržitelně propagovat kulturu svých národnostních menšin. Smluvní stát dále zůstává plně odpovědný za plnění svých závazků podle článku 5, bez ohledu na případnou dodatečnou podporu ze strany jiných států.

77. Poradní výbor vítá, že několik grantových programů v různých tematických oblastech umožňuje podporovat kulturní aktivity osob příslušných k národnostním menšinám a v menšinových jazycích, včetně aktivit určených dětem. Celkové financování kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin se však snížilo a údajně omezilo rozsah organizovaných aktivit. Poradní výbor zdůrazňuje potřebu zajištění ze strany úřadů, aby jejich financování bylo dostatečné k plnému pokrytí potřeb a naplnění zájmů osob hlásících se k národnostním menšinám v oblasti kultury, a aby národnostní menšiny nemusely být závislé pouze na finanční podpoře svého „mateřského státu“.

78. Pokud jde o kulturní zařízení související s národnostními menšinami, poradní výbor se domnívá, že Muzeum romské kultury je důležitou institucí, která dokumentuje různé aspekty romské kultury, zvyšuje povědomí mezi většinovou populací a zajišťuje účast osob patřících k romské menšině na kulturním životě a chodu této instituce. Kromě toho skutečnost, že toto muzeum dostává dlouhodobé základní financování, vytváří stabilní podmínky nezbytné pro osoby patřící k romské menšině k propagaci jejich kultury, tradic a dědictví. Osoby hlásící se k jiným národnostním menšinám postrádají srovnatelné struktury, které by se komplexně zabývaly jejich kulturami, a jsou závislé na financování na základě projektů. Financování na bázi projektů však – pokud je schváleno – nepodporuje dlouhodobé aktivity a obvykle nevede k založení kulturních struktur (institucí nebo zařízení), které by se pravidelně věnovaly podpoře kultur národnostních menšin. V důsledku toho se poradní výbor domnívá, že financování na základě projektů samo o sobě nevytváří dostatečný a udržitelný základ pro provádění článku 5 Rámcové úmluvy.

79. Poradní výbor se proto domnívá, že v oblastech, které byly formovány kulturami národnostních menšin (např. chorvatská menšina), by bylo v souladu s článkem 5, kdyby celostátní a příslušné místní orgány poskytovaly podporu, a to i prostřednictvím dlouhodobého financování, pro zřizování institucionálních struktur zaměřených na podporu a rozvoj kultur národnostních menšin. To by jim umožnilo organizovat kulturní aktivity a shromažďovat, prezentovat a publikovat svá kulturní díla dané národnostní menšiny a osob s ní spojených. Kromě toho je důležité, aby hlavní kulturní instituce v těchto oblastech, které se nevěnují příslušné národnostní menšině (např. muzea, média a kulturní centra, kina), pravidelněji začleňovaly kultury místně přítomných národnostních menšin do své práce (např. muzejních sbírek) a používaly příslušné menšinové jazyky (např. na webových stránkách, ve vysvětlujících textech a muzejních audioprůvodcích). Začlenění kultur národnostních menšin do aktivit obecných kulturních institucí by mohlo mít pozitivní dopad na kvantitu, udržitelnost, ekonomickou základnu a dosah kulturních aktivit souvisejících s národnostními menšinami. Kromě toho by to mohlo podporovat mezikulturní porozumění s cílem posílit uznání národnostních menšin ve společnosti jako celku a vytvořit prostředí, v němž se příslušníci národnostních menšin cítí přijímání jako nedílná a cenná součást společnosti (viz článek 6).

80. Poradní výbor zdůrazňuje, že hřbitovy a hroby, kde jsou pohřbeny osoby příslušící k národnostním

⁴⁶ Opatření přijatá k zachování německých hrobů vycházejí mimo jiné z německo-československé smlouvy o dobrém sousedství a přátelské spolupráci z roku 1992.

⁴⁷ Viz „Deutsche Gräber sollen erhalten bleiben“ (německé hroby by měly být zachovány), v: Landesecho, květen 2023, s. 18–19.

menšinám, jsou součástí kulturního dědictví těchto menšin a země jako celku. Nejenže svědčí o často dlouhé přítomnosti národnostních menšin v dotčených oblastech, ale jejich nápisy v menšinových jazycích také zvyšují viditelnost těchto jazyků pro veřejnost. Kromě toho je zachování takových hřbitovů a hrobů otázkou piety a úcty k příslušníkům národnostních menšin. Poradní výbor proto považuje za nezbytné, aby vnitrostátní orgány přijaly komplexní strategii, která zajistí dokumentaci stávajících hřbitovů a hrobů osob příslušníků německé menšiny, jakož i ruské, ukrajinské a dalších dotčených menšin, objasní administrativní odpovědnost a poskytne nezbytnou podporu pro restaurátorská opatření.

Doporučení

81. Poradní výbor vyzývá úřady, aby podpořily vytvoření udržitelné struktury pro kulturní aktivity pro osoby příslušné k jednotlivým národnostním menšinám, které o to požádají, a aby s nimi v úzké spolupráci poskytly těmto strukturám podmínky, včetně dlouhodobého financování, pro shromažďování, prezentaci a publikování kulturních děl, a to i v menšinových jazycích.

82. Poradní výbor vyzývá úřady, aby přijaly komplexní strategii pro ochranu hřbitovů a hrobů, kde jsou pohřbeny osoby příslušné k národnostním menšinám, včetně vypracování inventáře stávajících hřbitovů a hrobů, udělení statusu památky, pokud je to vhodné, vytvoření programu finanční a technické podpory pro místní a další orgány provádějící restaurátorská opatření a sledování pokroku na národní úrovni.

Mezikulturní dialog a vzájemný respekt (článek 6)

83. Mezikulturní dialog, vzájemný respekt, porozumění a spolupráce mezi všemi osobami žijícími v České republice jsou podporovány prostřednictvím Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a Rámcového vzdělávacího programu pro střední vzdělávání. Úřady v současné době revidují rámcové vzdělávací programy a mimo jiné se snaží zahrnout více výukového obsahu o národnostních menšinách (viz článek 12). V průřezových předmětech „Občan v demokratické společnosti“ a „Multikulturní výchova“ se žáci mimo jiné seznamují se základními informacemi o různých etnických a kulturních komunitách žijících v Česku a Evropě.⁴⁸ Kromě toho jsou v rámci „Programu na podporu vzdělávacích aktivit národnostních menšin“ financovány projekty zaměřené na boj proti etnické nesnášenlivosti, xenofobii a antisemitismu.⁴⁹

84. V oblasti kultury úřady financují kulturní programy, jejichž cílem je zvýšit povědomí o národnostních menšinách a osobách, které se k nim hlásí, například o řecké, maďarské a romské menšině.⁵⁰ Kromě toho muzea pořádají několik osvětových aktivit, například Dny židovské kultury (Muzeum umění Olomouc), jejichž cílem je mimo jiné přispět k odstranění antisemitismu a náboženské nesnášenlivosti.⁵¹

85. Muzea rovněž podnikla kroky k připomenutí historického pronásledování příslušníků národnostních menšin. Muzeum romské kultury má na starosti správu areálu bývalého (1939-1943) internačního tábora pro Romy v Letech u Písku. V roce 2022 byly budovy bývalého vepřína, postavené na tomto místě v 70. letech 20. století, zbourány na základě dlouhodobé žádosti zástupců Romů. Zahájení demoličních prací se zúčastnili vysocí státní představitelé, včetně předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR a ministra kultury, a také zástupci Romů. V roce 2023 byl otevřen památník, odkud vede naučná stezka k bývalému táboru. Kromě toho místní informační centrum informuje návštěvníky o bývalém táboře.⁵²

86. V roce 2021 byly za koordinace Muzea v přírodě Zubrnice a Muzea města Ústí nad Labem zachráněny ze skládky náhrobky z německých hrobů (před rokem 1945) a vystaveny v centru Ústí nad Labem, aby se řešil, jak to úřady vyjádřily, „problematický postoj současné společnosti k otázce opuštěných a chátrajících německých hřbitovů obecně“.⁵³ Aktivita přilákala celostátní mediální pokrytí a podnítila veřejnou diskusi. Kromě toho Muzeum v přírodě Zubrnice vydalo komiks pro děti, který se zabývá odsunem sudetských Němců.

87. Pokud jde o média, veřejnoprávní vysílací společnosti Česká televize a Český rozhlas jsou povinny vytvářet a šířit programy pro všechny skupiny osob s ohledem mimo jiné na jejich svobodu

⁴⁸ Pokud jde o zmínky o Romech v osnovách a učebnicích, viz Rada Evropy (ed.), Zastoupení Romů v evropských osnovách a učebnicích, zpráva zadaná Radou Evropy Institutu Georga Eckerta pro mezinárodní výzkum učebnic ve spolupráci s Fondem pro vzdělávání Romů, 2020, s. 11, 14, 15, 17, 18.

⁴⁹ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 47.

⁵⁰ Například festival pro národnostní menšiny „Domovina“ pořádaný každé dva roky v rámci Mezinárodního folklórního festivalu, Světový romský festival „Khamoro“, Dny maďarské kultury a Řecké dny, viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 35.

⁵¹ Další příklady: Valašské muzeum v přírodě: mezinárodní festival „Romská píseň“, mezinárodní festival slovenského folklóru „Jánošíkův dukát“, Moravské zemské muzeum: výstava o řecké menšině; viz Šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 29–30, 32, 35.

⁵² Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 30–31, 33.

⁵³ Šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 31–32.

náboženského vyznání a přesvědčení, kulturu, etnickou příslušnost a identitu s cílem posílit vzájemné porozumění. Za účelem zvýšení povědomí o národnostních menšinách a osobách k nim vysílá Česká televize pořady „Babylon“ a „Sousedé“ a Český rozhlas pořad „Mezi námi“, a to vše v češtině. Úřady rovněž financovaly produkci televizních dokumentů zobrazujících osobnosti hlásící se k národnostním menšinám.⁵⁴

88. Během návštěvy Poradního výboru partneři z různých národnostních menšin poukázali na to, že vzdělávací materiály používané v běžném vzdělávání nevěnují dostatečnou pozornost stále rozmanitější a multikulturnější společnosti. Pokud jde o média, zástupci národnostních menšin vyjádřili všeobecné uznání pořadům „Babylon“, „Sousedé“ (Česká televize) a „Mezi námi“ (Český rozhlas). Zároveň poznamenali, že tyto programy se systematicky nezaměřují na národnostní menšiny, což omezuje dopad těchto vysílání na zvyšování povědomí o národnostních menšinách. Účastníci rozhovorů navrhli, aby média více informovala o národnostních menšinách a jejich aktivitách s cílem zvýšit povědomí většinové populace a bojovat proti předsudkům.

89. Poradní výbor připomíná, že zvyšování povědomí většinové populace o národnostních menšinách a osobách, které se k nim hlásí, je nanejvýš důležité a vyžaduje neustálé úsilí v oblasti vzdělávání, kultury a médií. V oblasti kultury by se národnostní menšiny měly reflektovat v aktivitách příslušných mainstreamových kulturních institucí (např. muzeí, divadel), a to zařazením témat, která se jich týkají, do státem podporovaných filmů nebo překladem literárních děl menšinových autorů. Pokud jde o média, cíle článku 6 se týkají především zvyšování povědomí v mainstreamových médiích v celé zemi.

90. Poradní výbor vítá, že si úřady uvědomují důležitost podpory mezikulturního dialogu a vzájemného respektu mezi osobami s různou etnickou příslušností, což se odráží v zahrnutí těchto cílů do učebních osnov a financování příslušných projektů. Pokud jde o realizaci těchto kurikulárních cílů, poradní výbor znovu zdůrazňuje, stejně jako v Pátém stanovisku,⁵⁵ důležitost hodnocení vlivu mezipředmětových předmětů „Občan v demokratické společnosti“ a „Multikulturní vzdělávání“ na podporu mezikulturního dialogu v úzké spolupráci se zástupci národnostních menšin. Pokud jde o revizi rámcových vzdělávacích programů, poradní výbor odkazuje na článek 12. Pokud jde o oblast kultury, poradní výbor oceňuje, že jak kulturní aktivity, tak i mezikulturní zařízení (zejména muzea) zvyšují povědomí většinové populace o příslušnících k různým národnostním menšinám a jejich cílem je odstranění etnické nesnášenlivosti.

91. Poradní výbor vítá, že budovy vepřína v bývalém internačním táboře pro Romy v Letech u Písku byly zbourány v souladu s dlouhodobou žádostí zástupců Romů a že vysocí státní zástupci vyjádřili tomuto opatření podporu. Skutečnost, že Muzeum romské kultury má na starosti správu lokality, včetně místních pamětních míst obětí, je chválným příkladem zapojení osob patřících k romské menšině.

92. Poradní výbor rovněž vítá iniciativy muzeí, která na příkladu zchátralých hřbitovů upozorňují na odsun většiny z 3,3 milionu sudetských Němců z roku 1945. Chybí však komplexní národní přístup k připomínání odsunu, který by podporovali přední představitelé států. Centrální památník by toto úsilí podpořil.

93. Pokud jde o média, poradní výbor poznamenává, že programy „Babylon“, „Sousedé“ a „Mezi námi“, vysílané převážně v češtině a zabývající se různými národnostními menšinami a osobami, které se k nim hlásí, mají potenciál zvýšit povědomí o národnostních menšinách ve společnosti obecně. Je však třeba zaměřit témata, kterými se tyto pořady zabývají, více na národnostní menšiny a osoby s nimi spojené, čehož by bylo možné dosáhnout rozšířenými konzultacemi se zástupci národnostních menšin a zapojením do plánování a produkce programů. Kromě toho je prospěšné zahrnout do obsahu a cílů vzdělávací mediálních pracovníků zvyšování povědomí o národnostních menšinách a osobách, které se k nim hlásí, a boj proti stereotypům a předsudkům vůči osobám hlásícím se k určitým národnostním menšinám.

Doporučení

94. Poradní výbor vyzývá úřady, aby v úzké spolupráci se zástupci národnostních menšin vyhodnotily vliv mezipředmětových předmětů „Občan v demokratické společnosti“ a „Multikulturní vzdělávání“ na povědomí o národnostních menšinách, jakož i na podporu mezikulturního dialogu, vzájemné spolupráce a respektu mezi všemi jednotlivci ve společnosti.

Projevy nenávisti a trestné činy z nenávisti (článek 6)

95. Pokud jde o právní rámec pro projevy nenávisti a trestné činy z nenávisti, zákon č. 40/2009 (trestní

⁵⁴ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 40.

⁵⁵ Viz Páté stanovisko k České republice, odst. 88.

zákoník) upravuje několik trestných činů v oblasti podněcování k násilí, podněcování k nenávisti a diskriminaci, včetně hanobení národnostní, etnické nebo jiné skupiny osob (§ 355). V roce 2022 zavedl zákon č. 220/2021 do trestního zákoníku nový trestný čin šíření díla, které zobrazuje, zachycuje nebo jinak zobrazuje symboly, slogany nebo představitele hnutí směřujícího k potlačení lidských práv a svobod, nebo propagujícího mimo jiné etnickou, národnostní nebo náboženskou nenávist (§ 403a). V některých případech je motiv z nenávisti také okolností, která odůvodňuje použití vyšší trestní sazby. Pokud motiv z nenávisti není přímou charakteristikou skutkového stavu případu, jedná se o obecnou přitěžující okolnost, která umožňuje uložit pachateli jakéhokoli trestného činu vyšší trest. Na všech úrovních státního zastupitelství existují státní zástupci specializující se na trestné činy spáchané z etnické nenávisti. Kromě toho bylo pro soudce a státní zástupce uspořádáno školení o trestných činech z nenávisti.⁵⁶

96. V oblasti médií zákon č. 231/2001 o provozování televizního a rozhlasového vysílání stanoví, že vysílací společnost nesmí zařazovat pořady, které mohou posilovat stereotypní předsudky vůči příslušníkům menšin nebo podněcovat k nenávisti mimo jiné na základě barvy pleti, jazyka nebo příslušnosti k národnostní menšině. To platí i pro komerční sdělení.⁵⁷ Dohled nad povinností nepodněcovat k nenávisti z těchto důvodů vykonává Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, která během šestého monitorovacího cyklu neuložila sankce za její nedodržení. V roce 2022 byl novelizován zákon č. 242/2022 o službách platform pro sdílení videí, který nyní ukládá poskytovatelům platform pro sdílení videí povinnost přijmout opatření na ochranu veřejnosti před programy, uživatelsky generovanými videi a komerčními sděleními, které obsahují podněcování k násilí nebo nenávisti namířené proti skupině osob nebo členovi skupiny, mimo jiné na základě barvy pleti, etnické příslušnosti, jazyka, náboženství nebo přesvědčení a příslušnosti k národnostní menšině, a které obsahují rasistický a xenofobní obsah. Obdobně novelizoval také zákon č. 231/2001 o provozování televizního a rozhlasového vysílání (neproloužení licence vysílací organizace) a zákon č. 132/2010 o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání.⁵⁸

97. Na politické úrovni se Koncepce boje proti extremismu a předsudkům z nenávisti na období 2021–2026 snaží zlepšit ochranu potenciálních obětí nenávistných projevů a klade důraz na trestání trestných činů z nenávisti na internetu. Bylo přijato několik opatření, která se zabývala konkrétně projevy nesnášenlivosti vůči Romům. Strategie integrace Romů na období 2021–2030 obsahuje kapitolu zabývající se anticiganismem. Kromě toho jsou Romové zahrnuti v prováděcím plánu Strategie prevence kriminality na období 2022–2027 jako potenciální oběti. Úřady rovněž financují projekty regionálních a místních samospráv, které se zabývají prevencí kriminality a řeší především otázky Romů, ale také ukrajinských uprchlíků jako potenciálních obětí. Během své návštěvy byl Poradní výbor informován, že Policie ČR provedla kampaň zaměřenou na zaměstnávání Romů a jmenovala styčné důstojníky, kteří působí jako mediátoři při kontaktech s Romy. Kromě toho bylo uspořádáno školení pro policisty zaměřené na nenávistné projevy, menšinové kultury a identifikaci etnických stereotypů. Česká policie rovněž provádí osvětové aktivity týkající se projevů nesnášenlivosti vůči ukrajinským uprchlíkům. Úřady každoročně podporují multietnické akce zaměřené mimo jiné na boj proti projevům extremismu, etnické nesnášenlivosti a xenofobie v rámci programů „Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin“ a „Podpora integrace příslušníků romské menšiny“. Úřady shromažďují kvantitativní údaje o nenávistných projevech a trestných činech, které jsou mimo jiné zveřejňovány ve výroční zprávě o extremismu.⁵⁹

98. Podle oficiálních statistik byly v období od roku 2021 do poloviny roku 2024 spáchány „nenávistné trestné činy“ proti Ukrajincům (116 trestných činů, s nárůstem ze dvou v roce 2021 na 27 v roce 2022), Romům (51), Židům (38), Rusům a Rusínům (15, včetně 12 v roce 2022), Němcům (tři), Vietnamcům (dva) a dalším „národnostem“ (37). Šest trestných činů bylo spácháno z důvodu náboženské nesnášenlivosti vůči judaismu a dva vůči islámu.⁶⁰

99. Během návštěvy poradního výboru zástupci ruské menšiny informovali o nárůstu nenávistných projevů namířených proti Rusům na internetu v důsledku války Ruské federace proti Ukrajině. Respondenti z řad běloruské menšiny uvedli, že stejnou zkušenost nemají. Zástupci německé menšiny uvedli, že v některých částech společnosti přetrvává historická zášť vůči německé menšině.

100. Poradní výbor znovu zdůrazňuje, že je povinností smluvních států přijmout vhodná opatření na ochranu osob, které mohou být vystaveny hrozbám nebo aktům diskriminace, nepřátelství nebo násilí v důsledku své etnické nebo náboženské identity. V této souvislosti je nezbytné omezit šíření nenávistných a předsudečných projevů prostřednictvím sociálních médií. „Posilování tolerance a otevřenosti vůči rozmanitosti ve společnosti je (...) ústředním předpokladem pro to, aby se příslušníci

⁵⁶ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 25-26.

⁵⁷ Zákon č. 132/2010 o audiovizuálních mediálních službách obsahuje podobná ustanovení.

⁵⁸ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 20, 25.

⁵⁹ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 19, 21, 35.

⁶⁰ Informace poskytnuté úřady, 6. září 2024.

národnostních menšin bez váhání identifikovali jako takoví a proaktivně se domáhali práv obsažených v Rámcové úmluvě.⁶¹

101. Poradní výbor vítá, že úřady dále rozvinuly a aktualizovaly právní rámec týkající se nenávistných projevů a trestných činů z nenávisti, včetně podněcování k násilí nebo nenávisti na základě příslušnosti k národnostní menšině. Školení pořádané pro soudce pomáhá uvádět nové právní normy do praxe. Vzhledem k tomu, že nenávistné a předsudečné projevy vůči Romům přetrvávají, poradní výbor oceňuje zahrnutí opatření zabraňujících anticiganismu nejen do Strategie integrace Romů na období 2021–2030, ale také do obecných politických dokumentů. Náborová a školicí opatření organizovaná Policií ČR dále přispívají k budování důvěry mezi Romy a policií.

102. Ve srovnání s pátým monitorovacím cyklem Poradní výbor konstatuje, že se zvýšil počet „trestných činů z nenávisti“ vůči Ukrajincům a v menší míře i Rusům. Nárůst v roce 2022 naznačuje, že tento vývoj byl vyvolán agresivní válkou Ruské federace proti Ukrajině, včetně příchodu velkého počtu uprchlíků z Ukrajiny do Česka. Zatímco počet „trestných činů z nenávisti“ vůči Rusům v roce 2023 a v první polovině roku 2024 opět poklesl, v případě Ukrajinců nadále rostl. V této souvislosti poradní výbor vítá, že národní, krajské a místní orgány, jakož i Policie ČR, realizovaly projekty prevence kriminality a osvětová opatření zaměřená na ukrajinské uprchlíky.

103. Poradní výbor poznamenává, že projevy negativních postojů vůči osobám hlásícím se k určitým národnostním menšinám, jako jsou Romové, a také migranti, mohou mít vedlejší účinky na osoby hlásící se k těmto národnostním menšinám, které jsou v současnosti obecně respektovány. Poradní výbor proto opakuje své pozorování uvedené v Pátém stanovisku⁶², že je třeba organizovat kampaně na zvyšování povědomí zaměřené na menšiny, a to i na (sociálních) médiích, které by přímo vyvracely existující stereotypy a propagovaly pozitivní obraz osob náležejících k národnostním menšinám, které jsou těmito stereotypy ve společnosti obzvláště znepokojeny (viz také články 6 a 12). Je rovněž nezbytné zajistit, aby právní normy, zejména ty nedávno zavedené, a právní prostředky proti nenávistným projevům a trestným činům z nenávisti byly široce známy veřejnosti, a to zejména mezi osobami příslušnými k národnostním menšinám, které jsou takovému chování nejvíce vystaveny. Kromě toho je třeba pokračovat ve vzdělávání pracovníků donucovacích orgánů a soudců a ve spolupráci se zástupci národnostních menšin vyhodnotit jeho účinky. Poradní výbor odkazuje na příslušná doporučení Rady Evropy, která nabízejí vodítka pro boj s nenávistnými projevy a trestnými činy z nenávisti.⁶³

Doporučení

104. Poradní výbor vyzývá úřady, aby pokračovaly ve svém úsilí v boji proti stereotypům a předsudkům vůči osobám hlásícím se k menšinám, a to i prostřednictvím osvětových kampaní zaměřených na menšiny (např. na sociálních sítích). Poradní výbor dále vyzývá úřady, aby veřejně odsoudily a v případech trestního stíhání účinně stíhaly a sankcionovaly veškeré případy nenávistných projevů a rétoriky namířené proti menšinám ve veřejném prostoru.

Menšinové vysílání, tištěná a digitální média (článek 9)

105. Právo na šíření a přijímání informací v menšinovém jazyce je zaručeno zákonem č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku.⁶⁴ Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování televizního a rozhlasového vysílání (§ 17 odst. 1 písm. g) stanoví, že při udělování vysílacích licencí se přihlíží k přínosu žadatele k rozvoji kultury národnostních, etnických a jiných menšin. V současné době úřady připravují novelu vládního nařízení č. 98/2002 s cílem umožnit financování nových digitálních médií. Produkci rozhlasových a televizních pořadů lze podpořit prostřednictvím grantového programu („Podpora šíření a příjmu informací v jazycích národnostních menšin“), jehož rozpočet se snížil z 24 850 000 Kč / 988 036 € (2021) na 21 150 000 Kč / 840 400 € (2024).⁶⁵

106. V praxi veřejnoprávní média vysílají v České televizi týdenní program v polštině (8–10 minut), v němž se v omezené míře používá i slovenština („Objektiv“). Český rozhlas nabízí program v němčině („Nachbarn“, týdně, 12–15 minut), polštině („Wydarzenia“, pětkrát týdně, 26 minut) a slovensky („Stretnutie“, třikrát týdně, 15–55 minut). Kromě toho se třikrát týdně vysílá program v romštině na Radiožurnálu a v Českém rozhlasu Region (celkem 55 minut). V soukromých médiích se v nepravidelných intervalech vysílá rozhlasový program ve slovenštině na „Rádiu Prostor“. V roce 2024

⁶¹ Tematický komentář ACFC č. 4, odst. 53.

⁶² Viz Páté stanovisko k České republice, odst. 96–97.

⁶³ Doporučení Výboru ministrů CM/Rec(2022)161 členským státům o boji proti projevům nenávisti; Doporučení Výboru ministrů CM/Rec(2022)161 členským státům o boji proti projevům nenávisti.

⁶⁴ Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování televizního a rozhlasového vysílání, zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi, zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu a zákon č. 132/2010 Sb., o audiovizuálních mediálních službách, obsahují ustanovení týkající se mimo jiné obsahu vysílání pro národnostní menšiny a o nich.

⁶⁵ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 38–41; informace poskytnuté úřady dne 6. září 2024.

se úřady zavázaly spustit veřejnoprávní i soukromé televizní a rozhlasové programy v němčině.⁶⁶

107. Pokud jde o tištěná média, noviny „Głos“ oslovují osoby patřící k polské menšině v polštině a vycházejí dva dny v týdnu s finanční podporou státu. Úřady se navíc v roce 2024 zavázaly podpořit vznik novin v němčině. Téměř všechny národnostní menšiny⁶⁷ vydávají alespoň jeden státem financovaný časopis nebo věstník ve svém jazyce v dvoutýdenních, měsíčních nebo méně častých intervalech. Například romská menšina vydává dvoutýdeník „Romano hangos“ a časopis pro mládež „Kereka“. „Roden glas“, periodikum bulharské menšiny, vychází pětkrát až šestkrát ročně. Novela vládního nařízení č. 98/2002, jejíž vstup v platnost byl plánován na první polovinu roku 2025, umožní financování digitálních médií v menšinových jazycích.⁶⁸

108. Během návštěvy Poradního výboru zástupci slovenské menšiny vyjádřili politování nad tím, že Český rozhlas nepodnikl žádné kroky k prodloužení trvání programu ve slovenštině. Zástupci běloruské, maďarské a vietnamské menšiny poznamenali, že úřady zaměřují svou podporu médií národnostních menšin na tištěná média, zejména časopisy, ale nepodporují digitální média. V této souvislosti zástupci běloruské menšiny zmínili, že se obrátili na úřady s žádostí o finanční prostředky na podcast pro výuku jazyků ohledně doporučení Poradního výboru z pátého stanoviska k digitálním médiím⁶⁹. Zástupci maďarské menšiny poznamenali, že časopisy národnostních menšin by měly širší dosah, kdyby byly všechny vydávány online. Zástupci německé menšiny uvedli, že úřadům předložili návrhy na zavedení televizních a rozhlasových programů a denního online zpravodajského portálu časopisu „Landesecho“ v němčině. Tyto otázky byly projednány během následné schůze v roce 2022, ale v době vypracování stanoviska zůstávají nevyřešeny.

109. Poradní výbor znovu zdůrazňuje, že aby veřejnoprávní vysílání odráželo kulturní a jazykovou rozmanitost existující ve společnosti, musí zaručit dostatečnou přítomnost příslušníků menšin a jejich jazyků, včetně početně menších národnostních menšin. Dostupnost rozhlasových, tištěných a digitálních médií pro národnostní menšiny a v menšinových jazycích je v několika ohledech zásadní. „Možnost [příslušníků národnostních menšin] dostávat (...) informace ve [svém] jazyce (...) je předpokladem pro rovnocennou a efektivní účast na veřejném, hospodářském, sociálním a kulturním životě.“⁷⁰ Menšinová média zvyšují viditelnost a povědomí o národnostních menšinách a také prestiž menšinového jazyka jako aktivního nástroje komunikace ve společnosti. Tyto aspekty také povzbuzují příslušníky národnostních menšin k sebeidentifikaci a k používání menšinového jazyka v každodenním životě. Aby média v menšinových jazycích oslovila celou národnostní menšinu, měla by pokrývat obsah různých žánrů (např. místní a celostátní zprávy, zábavu, kulturu) a oslovovat různé generace. Pravidelnost a délka takového vysílání a intervaly vydávání tištěných nebo digitálních médií v menšinových jazycích by měly být přiměřené k dosažení výše uvedených cílů a přispět k rozvoji menšinového jazyka.⁷¹

110. Pokud jde o vysílací média, poradní výbor poznamenává, že z 15 národnostních menšin je pouze jedna oslovena specializovaným programem veřejnoprávní televize v jejím jazyce, čtyři národnostní menšiny programy veřejnoprávního rozhlasu a jedna (nepravidelně vysílaným) programem v soukromých vysílacích médiích. Poradní výbor dále trvá na svém hodnocení vyjádřeném v Pátém stanovisku⁷², že délka vysílání veřejnoprávních rozhlasových programů v němčině, romštině a slovenštině je nedostatečná z hlediska uspokojení potřeb a zájmů relativně vysokého počtu mluvčích těchto menšinových jazyků, zejména s ohledem na skutečnost, že soukromé rozhlasové vysílání v menšinových jazycích téměř neexistuje. V této souvislosti se poradní výbor domnívá, že je třeba vyhradit vyhrazené časové úseky pro televizní programy, které budou vysílány pro jednotlivé národnostní menšiny v pravidelných intervalech v jejich jazycích, a prodloužit dobu trvání rozhlasových programů v menšinových jazycích. Kromě veřejnoprávního vysílání by nabídka médií mohly diverzifikovat i soukromé rozhlasové a televizní programy v těchto menšinových jazycích. Pokud jde o početně menší národnostní menšiny, poradní výbor se domnívá, že by bylo důležité, aby úřady konzultovaly jejich zástupce ohledně stávajících potřeb a zájmů týkajících se vytváření médií vysílaných pro ně, jimi a v jejich jazycích.

111. V oblasti tištěných médií poradní výbor poznamenává, že existují pouze jedny noviny národnostních menšin („Głos“). Ačkoli je třeba uvítat, že všechny národnostní menšiny s výjimkou Bělorusů a Chorvatů vydávají alespoň jeden státem financovaný časopis nebo věstník ve svém jazyce, včetně časopisu pro romskou mládež, tyto časopisy kvůli nepravidelným intervalům vydávání

⁶⁶ V roce 2024 Česko oznámilo Radě Evropy, že na němčinu uplatní dodatečné závazky vyplývající z Evropské charty regionálních či menšinových jazyků (část III) v osmi okresech nacházejících se v šesti krajích.

⁶⁷ Bulharská, německá, řecká, maďarská, polská, romská, ruská, rusínská, srbská, slovenská, ukrajinská a vietnamská menšina.

⁶⁸ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 39–40; informace poskytnuté úřady dne 6. září 2024.

⁶⁹ Viz Páté stanovisko k České republice, odst. 109.

⁷⁰ Tematický komentář ACFC č. 3, odst. 40.

⁷¹ Viz také tematický komentář ACFC č. 3, odst. 40–41; Tematický komentář ACFC č. 4, odst. 69.

⁷² Viz Páté stanovisko k České republice, odst. 105.

neobsahují samotné zprávy, ale mají spíše kulturní účel. Poradní výbor je dále znepokojen zprávou, že romskému časopisu „Romano hangos“ hrozí ukončení vydávání.

112. Poradní výbor konstatuje, že digitální a sociální média nabízejí značný potenciál k tomu, aby audiovizuální produkce a novinový obsah byly relevantní pro osoby příslušné k národnostním menšinám a aby byly dostupné v menšinových jazycích za nižší cenu, než jaké by vynakládala tradiční média (včetně tištěných) a bez ohledu na vysílací hodiny. Taková média by mohla doplnit nabídku, která je již k dispozici v některých menšinových jazycích, a usnadnit spuštění médií v menšinových jazycích s menším počtem mluvčích. Poradní výbor proto vítá pokračující záměr úřadů změnit nařízení vlády č. 98/2002 s cílem umožnit financování nových digitálních médií, jak doporučil Poradní výbor ve svém pátém stanovisku.⁷³

Doporučení

113. Poradní výbor vyzývá úřady, aby zainteresovaným národnostním menšinám přidělily časové úseky pro televizní programy vysílané v pravidelných intervalech v jejich jazycích, prodloužily trvání rozhlasových programů v menšinových jazycích a konzultovaly se zástupci početně menších národnostních menšin jejich potřeby a zájmy týkající se relevantní mediální produkce v jejich jazycích.

114. Poradní výbor vyzývá úřady, aby přijaly nezbytná právní a praktická opatření k rozšíření financování nových digitálních médií relevantních pro osoby hlásící se k národnostním menšinám a produkovány v menšinových jazycích, včetně zpravodajských portálů.

Používání menšinových jazyků ve správních a soudních orgánech (článek 10)

115. Na ústavní úrovni Listina základních práv a svobod zaručuje občanům příslušníkům k národnostním menšinám právo používat svůj jazyk při styku s úřady (článek 25).⁷⁴ Postup orgánů výkonné moci, místních a regionálních samospráv, jakož i dalších orgánů, právnických a fyzických osob, které vykonávají pravomoc ve veřejné správě, se řídí správním řádem (zákon č. 500/2004 Sb.). V souladu s § 16 odst. 1 mohou účastníci správního řízení komunikovat a podávat podání ve slovenštině, což tento jazyk v tomto kontextu staví na roveň češtině.⁷⁵ Podle § 16 odst. 4 má občan Česka, který je příslušník národnostní menšiny a který tradičně a dlouhodobě⁷⁶ žije na území České republiky, právo obracet se na správní orgán a jednat před ním v jazyce menšiny. Pokud správní orgán nemá úředníka, který ovládá jazyk menšiny, žadatel si zajistí tlumočnicka ze seznamu tlumočnicků. Náklady na tlumočení a překlad hradí správní orgán. V praxi se polština používá při jednání s místními úřady a místními úřady nacházejícími se v oblastech obývaných osobami patřícími k polské menšině tradičně v okresech Frýdek-Místek a Karviná. Cestovní informace na železničních stanicích mohou být poskytovány i v jazyce menšiny, pokud se v dotyčné obci alespoň 10 % obyvatel hlásilo k příslušné národnostní menšině v posledních dvou sčítáních lidu a o toto opatření požádají zástupci této menšiny prostřednictvím místního výboru pro národnostní menšiny (který musí žádost podpořit) nebo sdružení zastupující menšinu, které v obci působí alespoň pět let.⁷⁷ Hlášení v polštině jsou poskytována na železničních stanicích nebo zastávkách ve 14 obcích nacházejících se v okresech Frýdek-Místek a Karviná.⁷⁸ V rozporu s doporučením poradního výboru v pátém monitorovacím cyklu⁷⁹ nebyl přístup k tomuto právu během šestého monitorovacího cyklu zjednodušen.

116. Po novele zákona č. 301/2000 o matričních úřadech, jménu a příjmení (zákon o matričních úřadech) z roku 2023 je možné učinit prohlášení o uzavření manželství nebo registrovaném partnerství v jazyce menšiny, pokud se v posledních dvou sčítáních lidu alespoň 10 % obyvatel obce, kde se prohlášení činí, vyjádřilo k příslušnosti k dotčené národnostní menšině, obě osoby o to požádají a úředník i matrikář ovládají jazyk menšiny.⁸⁰ Protokol o uzavření manželství a vstupu do registrovaného partnerství se však vždy sepíše v češtině.

117. V souladu s trestním řádem (§ 2 odst. 14) má každý, kdo prohlásí, že neovládá češtinu, právo používat před orgány činnými v trestním řízení svůj „mateřský jazyk“ nebo jazyk, který označí jako jazyk, který ovládá. Úřady zdůrazňují, že obviněný v takových případech není povinen prokazovat neznalost češtiny a že orgán činný v trestním řízení není oprávněn zkoumat úroveň znalosti češtiny. Všechny dokumenty nezbytně nutné k informování obviněného o skutečnostech, na nichž je obvinění založeno, musí být v případě potřeby přeloženy do jazyka obviněného k zajištění spravedlivého procesu (§ 28

⁷³ Viz Páté stanovisko k České republice, odst. 107, 109.

⁷⁴ Viz Parlament České republiky, Listina základních práv a svobod.

⁷⁵ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 42.

⁷⁶ Úřady definují chorvatskou, německou, polskou a slovenskou menšinu jako tradiční národnostní menšiny.

⁷⁷ Vyhláška č. 78/2017 ze dne 3. března 2019.

⁷⁸ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 69.

⁷⁹ Viz Páté stanovisko k České republice, odst. 115.

⁸⁰ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 43.

odst. 2 a 4). Náklady na tlumočníka hradí stát (§ 151 odst. 1). Prohlášení obviněného učiněná v menšinovém jazyce musí být soudem použita. Návrh nového trestního řádu by měl obviněnému, který patří k národnostní menšině, přiznat právo podávat návrhy a vést řízení v jazyce menšiny, pokud prohlásí, že si přeje tento jazyk používat. Obviněný bude moci v trestním řízení používat menšinový jazyk, i když ovládá češtinu.⁸¹

118. Během své návštěvy byl Poradní výbor informován zástupci vietnamské menšiny, že mnoho tlumočnicků, které využívají, není uvedeno v oficiálním seznamu tlumočnicků, což osobám patřícím k této menšině ztěžuje jejich využívání při kontaktech s úřady. Věc byla předána úřadům, ale na její vyřešení se čeká. Zástupci polské, slovenské a německé menšiny dále požadovali používání menšinových jazyků ve vztazích s celostátními, regionálními a místními správními orgány, mimo jiné s cílem podpořit používání jejich jazyků ve veřejném životě.

119. Poradní výbor znovu zdůrazňuje, že „práva podle článku 10 odst. 2 jsou aktivována jedním ze dvou hlavních kritérií (značný počet nebo tradičně osídlená oblast) [a proto se] vztahují i na oblasti, kde žije pouze relativně malé procento osob příslušníků národnostních menšin, za předpokladu, že osoby příslušníky národnostních menšin tradičně obývají dotčené oblasti, že o to tyto osoby požádají a že taková žádost odpovídá skutečné potřebě.“⁸² Poradní výbor dále opakuje, že jedním z předpokladů pro zachování menšinového jazyka jako základního prvku identity národnostní menšiny a jejího šíření je, aby daný jazyk zůstal plně funkční ve všech oblastech každodenního života, včetně oblasti správy. „Ohrožení funkčnosti menšinového jazyka jako komunikačního nástroje v daném regionu je dostatečné k tomu, aby se jednalo o „potřebu“ ve smyslu článku 10 odst. 2 Rámcové úmluvy.“⁸³ Proto je důležité, aby osoby příslušící k národnostním menšinám mohly efektivně používat svůj menšinový jazyk ve vztazích s úřady. Za tímto účelem by měly úřady přijmout praktická opatření umožňující používání menšinových jazyků. Dalším způsobem, jak podpořit „účast národnostních menšin ve veřejné správě“, je také nábor státních zaměstnanců ovládajících menšinový jazyk, včetně osob patřících k dotčené národnostní menšině.⁸⁴

120. Poradní výbor vítá, že slovenský jazyk může být ve správním řízení používán stejným způsobem jako český jazyk. Dále poznamenává, že některé aspekty § 16 odst. 4 správního řádu mohou podporovat používání jiných tradičních menšinových jazyků při jednání s úřady. Toto ustanovení zejména vytváří právo oslovovat „správní orgán“ v jazyce menšiny, které se vztahuje na všechny úrovně (místní, krajské, celostátní) správy. Kromě toho skutečnost, že toto právo není podmíněno 10% hranicí, umožňuje používání těchto menšinových jazyků ve všech oblastech bez ohledu na to, zda v nich žijí osoby patřící k těmto národnostním menšinám tradičně nebo ve značném počtu. Absence 10% prahové hodnoty ve správním řádu může sloužit jako model pro několik dalších zákonů obsahujících ustanovení o příslušnících národnostních menšin. Právo používat menšinový jazyk při jednání se správními orgány je však výrazně omezeno skutečností, že žadatel musí zajistit tlumočníka, pokud žádný úředník neovládá daný menšinový jazyk. V praxi jsou ti, kteří podávají ústní nebo písemná podání úřadům, obvykle v kontaktu pouze s jedním nebo několika specializovanými úředníky. Vzhledem k tomu, že úřady nepřijaly konkrétní opatření k náboru úředníků schopných pracovat v menšinových jazycích, může se snadno stát, že příslušný úředník menšinový jazyk neovládá. V takové situaci je nepravděpodobné, že by žadatel – příslušník národnostní menšiny vynaložil úsilí na zajištění služeb tlumočníka, a to i v případě, že úřad poskytne seznam tlumočnicků a uhradí související náklady, a akceptoval by ztrátu času spojenou s vyřízením žádosti. Tento těžkopádný požadavek tak odrazuje od používání menšinových jazyků v komunikaci s úřady. Poradní výbor dále konstatuje, že v současné době neexistuje žádný právní základ, který by umožňoval používání netradičních menšinových jazyků v oblastech obývaných ve značném počtu osobami patřícími k dotčeným národnostním menšinám v souladu s článkem 10 odst. 2 Rámcové úmluvy. V současné době je praktické uplatňování článku 10 odst. 2 Rámcové úmluvy nadále omezeno na osoby patřící k polské menšině, jakož i na úroveň místních úřadů a železničních stanic/zastávek v okresech Frýdek-Místek a Karviná.

121. Poradní výbor považuje za nezbytné, aby úřady podnikly kroky k usnadnění provádění článku 10 odst. 2 Rámcové úmluvy týkající se příslušníků národnostních menšin jiných než polské menšiny, a to na všech úrovních správy (místní, krajské, celostátní). Požadovaná opatření se týkají zejména řízení lidských zdrojů (identifikace stávajících zaměstnanců schopných komunikovat v menšinovém jazyce, jazyková příprava, nábor jazykově kvalifikovaných zaměstnanců, včetně příslušníků dotčené národnostní menšiny), zajištění překladů a tlumočení a finanční pomoci. Dále je nutné, aby úřady prováděly osvětové aktivity, aby si osoby příslušné k národnostním menšinám uvědomily možnost používat ve vztazích s úřady svůj menšinový jazyk ústně i písemně.

⁸¹ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 17, 41.

⁸² Tematický komentář ACFC č. 3, odst. 56.

⁸³ Tematický komentář ACFC č. 3, odst. 56.

⁸⁴ Tematický komentář ACFC č. 2, odst. 160.

122. Poradní výbor s potěšením konstatuje, že právo používat menšinový jazyk bylo rozšířeno i na postup uzavírání manželství nebo registrovaného partnerství. Uplatnění tohoto práva však závisí na 10% prahové hodnotě, a tím se řídí zákonem o obcích (§ 29). Poradní výbor považuje za politováníhodné, že požadavek 10% prahové hodnoty byl zahrnut do nového právního ustanovení v době, kdy bylo známo, že tohoto prahu dosahuje pouze jedna národnostní menšina. Vzhledem k tomu, že článek 10 odst. 2 Rámcové úmluvy se vztahuje na oblasti obývané tradičně nebo ve značném počtu osobami patřícími k národnostním menšinám, považuje poradní výbor za důležité, aby právo používat menšinový jazyk v procesu uzavírání manželství nebo registrovaného partnerství nebylo podmíněno 10% prahovou hodnotou. Poradní výbor dále konstatuje, že splnění požadavku, aby úředník a matrikář znali menšinový jazyk, je pro většinu národnostních menšin nereálné, dokud úřady nenajímají osoby schopné pracovat v menšinových jazycích (viz předchozí odstavec).

123. Pokud jde o právo na užívání menšinových jazyků na železničních stanicích a zastávkách, poradní výbor lituje, že postup určování obcí nebyl zjednodušen, což může zástupce národnostních menšin odradit od podání takové žádosti. Poradní výbor setrvává na svém názoru, že jednoduchá povaha poskytovaných cestovních informací (např. čas odjezdu nebo směr cesty) by odůvodnila rozšíření přístupu k nim, mimo jiné zjednodušením postupu podávání žádostí a tím, že by nebyl závislý na dodržení 10% prahové hodnoty.⁸⁵

124. Pokud jde o používání menšinových jazyků před soudy, je třeba mít na paměti, že osoby příslušné k národnostním menšinám obvykle ovládají češtinu. V souladu s trestním řádem je však možnost používat menšinový jazyk podmíněna neznalostí češtiny. Trestní řád proto nezaručuje právo používat menšinový jazyk v trestním řízení. Tuto okolnost nenapravuje ani skutečnost, že v praxi se pravdivost výpovědí obžalovaného týkajících se jeho jazykových znalostí nekontroluje. Úřady si jsou této problematiky vědomy a vzaly ji v úvahu při přípravě nového trestního řádu. Ačkoliv poradní výbor zatím není v pozici, aby mohl posoudit nový trestní řád, vítá záměr úřadů přiznat obviněnému právo používat v trestním řízení menšinový jazyk, i když ovládá češtinu.

Doporučení

125. Poradní výbor vyzývá úřady, aby usnadnily ústní i písemné užívání menšinových jazyků v kontaktech se správními orgány pro osoby příslušníky národnostních menšin, zejména vyhledáním zaměstnanců schopných komunikovat v menšinovém jazyce a nábořem jazykově kvalifikovaných zaměstnanců, a aby zvýšily povědomí o tomto právu mezi národnostními menšinami.

Používání osobních jmen a zobrazování topografických označení v menšinových jazycích (článek 11)

126. V návaznosti na novely zákona o matričních úřadech mohou ženy od 1. ledna 2022 požádat o používání svého příjmení bez ženské koncovky českého jazyka a bez nutnosti prokazovat jinou etnickou příslušnost („národnost“) než českou. Nově je také možné změnit si rodné příjmení na jméno v jazyce menšiny.⁸⁶

127. Během návštěvy Poradního výboru zástupci několika národnostních menšin uvedli, že křestní jména a příjmení lze v jejich menšinovém jazyce používat v souladu s pravopisem daného jazyka. Podle zástupců maďarské menšiny byly problémy týkající se používání maďarských diakritických znamének vyřešeny. Zástupci běloruské a vietnamské menšiny však upozornili na opakující se praktické potíže s transliterací jmen z běloruštiny a vietnamštiny. Zároveň partneři z vietnamské menšiny potvrdili, že na rozdíl od pátého monitorovacího cyklu je nyní ve vietnamštině možné používat dvojitá příjmení.

128. Poradní výbor připomíná, že úřady musí přijmout opatření k nápravě nedostatků týkajících se transliterace jmen a příjmení příslušníků národnostních menšin, a to i plným využitím moderních technologických zařízení při používání diakritiky, aby byla plně zaručena práva uvedená v článku 11 Rámcové úmluvy.

129. Poradní výbor vítá rozšíření práva na používání jmen a příjmení v menšinovém jazyce (používání příjmení bez ženské koncovky v češtině, změna rodného příjmení na jméno v menšinovém jazyce) a liberalizaci práva žen na používání příjmení v menšinovém jazyce, jelikož již není nutné příslušnost k národnostní menšině prokazovat. Pokud jde o pravopis osobních jmen, poradní výbor oceňuje ochotu úřadů překonat praktické nedostatky, jak se projevilo v případě maďarštiny. Pokud jde o osoby hlásící se k běloruské a vietnamské menšině, problémy uváděné jejich zástupci nejsou právní ani politické povahy. Úřady by spíše měly přijmout praktická opatření, včetně používání odpovídající technologie pro zpracování textu, k řešení nedostatků v transliteraci jmen z běloruštiny a vietnamštiny.

130. Právní úprava týkající se povinného zavedení topografických označení v menšinových jazycích (§

⁸⁵ Viz Páté stanovisko k České republice, odst. 115.

⁸⁶ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 42-43.

29 odst. 2 zákona o obcích) se během šestého monitorovacího cyklu nezměnila. Tato povinnost se týká názvu obce, jejích obvodů, ulic a dalších veřejných prostranství a označení budov státních a místních úřadů a je podmíněna tím, zda se alespoň 10 % občanů obce v posledních dvou sčítáních lidu přihlásilo k příslušné národnostní menšině, a také žádostí zástupců menšiny adresovanou místním úřadům. Obec může také dobrovolně zavést topografické údaje v jazyce menšiny bez ohledu na místní podíl osob patřících k národnostní menšině nebo jiné podmínky. Grantový program „Podpora implementace Evropské charty regionálních nebo menšinových jazyků“ podporuje výrobu, instalaci a údržbu cedulí a tvorbu souvisejících publikací (např. digitálních nebo tištěných map s tradičními názvy míst).⁸⁷

131. V praxi topografické a administrativní nápisy v menšinovém jazyce nadále existují pouze v polštině, a to ve 28 obcích, kde polská menšina splňuje 10% prahovou hodnotu. V roce 2021 byly v obci Hrádek/Gródek instalovány další topografické značky v polštině. V roce 2020 zastřešující sdružení německé menšiny požádalo v souladu se zákonem stanoveným postupem o zavedení značení v němčině ve dvou obcích, kde osoby patřící k této menšině dosáhly 10% hranice podle sčítání lidu z let 2001 a 2011 (Horská Kvilda / Innergefild, Měděnec/Kupferberg). Stejná žádost byla podána i obci Kryštofovy Hamry / Christophhammer.⁸⁸ Zástupci menšiny také požádali státní železniční společnost České dráhy o zavedení cestovních informací (včetně názvů míst) v němčině na místních železničních zastávkách. Místní úřady ani České dráhy však požadovaná opatření nepřijaly ani před, ani po sčítání lidu v roce 2021, podle kterého osoby patřící k německé menšině již nedosahují desetiprocentní hranice.⁸⁹

132. Během návštěvy poradního výboru si zástupci německé menšiny stěžovali, že obce Horská Kvilda / Innergefild a Měděnec/Kupferberg nezákonně odmítly zavést cedule v němčině před sčítáním lidu v roce 2021 a že tato obec dokonce schválila odpovídající usnesení místního zastupitelstva. V roce 2020 zástupci menšin požádali státní orgány o podporu při prosazování jejich práva, ale ty nepodnikly žádné kroky. Na následném semináři o Rámcové úmluvě v roce 2022 vnitrostátní orgány oznámily, že budou povzbuzovat všechny obce nacházející se v příslušných oblastech tradičně obývaných příslušníky národnostních menšin, které nesplňují stanovenou hranici, k dobrovolnému zavedení topografických označení. Zástupci německé menšiny by uvítali, kdyby i jiné obce než Horská Kvilda / Innergefild a Měděnec/Kupferberg dobrovolně zavedly značení v němčině, pokud by státní orgány aktivně podporovaly identifikaci takových obcí a jednání s nimi.⁹⁰ Zástupci chorvatské menšiny projevíli obecný zájem o cedule v jejich jazyce. Poukázali však na to, že podíl osob patřících k jejich menšině v obcích, v nichž tradičně tvořili většinovou populaci, je nyní hluboko pod 10 % kvůli přesídlení Chorvatů v rámci Moravy v roce 1948. Žádost o zavedení značení v chorvatštině dosud nebyla podána. Příslušníci jiných národnostních menšin tradičně nepoužívají různé názvy míst v Česku ve svých menšinových jazycích a neprojevíli žádný zájem o (netopografické) administrativní značení ve svém jazyce.

133. Poradní výbor znovu zdůrazňuje, že topografické údaje v menšinových jazycích přispívají k zachování místního jazykového a kulturního dědictví a zvyšují povědomí o místních národnostních menšinách, čímž sdělují, že dané území je v harmonii sdíleno různými etnickými skupinami. Pokud takové ukazatele závisí na prahové hodnotě, nesmí tato prahová hodnota představovat nepřiměřenou překážku ve vztahu k určitým národnostním menšinám, musí řádně zohledňovat specifické podmínky a demografickou strukturu dané oblasti v určitém období.⁹¹

134. Poradní výbor s uspokojením konstatuje, že na celém území obývaném tradičně osobami patřícími k polské menšině jsou umístěny topografické značky v polštině a že stávající značení se rozšiřuje, jako například v obci Hrádek/Gródek. Poradní výbor však lituje, že dvě obce nesplnily svou povinnost zavést topografické údaje v němčině před sčítáním lidu v roce 2021 a že vnitrostátní orgány toto zavedení nevymohly. Vzhledem k doporučení v tomto smyslu v Pátém stanovisku⁹² považuje poradní výbor za nezbytné, aby vnitrostátní orgány provedly svůj plán kontaktovat všechny obce, v nichž tradičně v podstatném počtu žijí osoby patřící k německé menšině, a aby je účinně povzbuzovaly k zavedení topografických označení stanovených v části 29(2) zákona o obcích v německém jazyce. Kromě toho by měly být na příslušných železničních stanicích nebo zastávkách poskytovány cestovní informace (včetně názvů míst) v němčině. Poradní výbor se rovněž domnívá, že by měly být další obce povzbuzovány k zavedení topografického značení v menšinových jazycích v oblastech tradičně obývaných národnostními menšinami. Vzhledem k obecnému zájmu příslušníků chorvatské menšiny o značení v chorvatštině by bylo vítáno, kdyby se státní orgány a obce tradičně obývané značným počtem

⁸⁷ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 43-44.

⁸⁸ V této obci dosáhly osoby patřící k německé menšině 10% prahové hodnoty při sčítání lidu v roce 2001, ale při sčítání lidu v roce 2011 zaostávaly o jednu osobu.

⁸⁹ Viz Šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 45; Páté stanovisko k České republice, odst. 119.

⁹⁰ Jako první krok budou kontaktovány všechny obce v krajích Karlovarský, Ústecký, Liberecký, Plzeňský, Královéhradecký, Pardubický, Olomoucký, Jihočeský a Jihomoravský; informace úřadů, 6. září 2024.

⁹¹ Viz také tematický komentář ACFC č. 3, odst. 67.

⁹² Viz Páté stanovisko k České republice, odst. 124.

Chorvatů se svými zástupci poradily o typu značení, které by obce mohly dobrovolně zavést.

Doporučení

135. Poradní výbor důrazně vyzývá úřady, aby vyzvaly obce v oblastech tradičně obývaných značnými počty příslušníků německé menšiny k vyvěšování svých topografických názvů také v němčině a k poskytování cestovních informací (včetně názvů míst) v němčině na místních železničních stanicích nebo zastávkách.

136. Poradní výbor vyzývá úřady, aby konzultovaly se zástupci chorvatské menšiny a dalších národnostních menšin zavedení cedulí v jejich menšinových jazycích v obcích, které tradičně obývají osoby patřící k těmto menšinám ve velkém počtu, a aby poskytly finanční podporu.

137. Poradní výbor žádá úřady, aby se zabývaly otázkami týkajícími se transliterace osobních jmen v běloruském a vietnamském jazyce.

Podpora znalostí o národnostních menšinách (článek 12)

138. Podle úřadů jsou v oblasti vzdělávání a výzkumu přijímána opatření na podporu znalostí o kulturách, historii, jazycích a náboženstvích národnostních menšin. V současné době probíhá revize Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a Rámcového vzdělávacího programu pro střední vzdělávání, která mimo jiné zahrnuje více výukového obsahu o historii, kultuře a tradičních sídelních oblastech národnostních menšin. Tato témata by se měla vyučovat od páté do deváté třídy (vyššího) základního vzdělávání. Každá škola upravuje rámcové vzdělávací programy a musí zajistit, aby žáci dosáhli cílů v oblasti kompetencí (očekávaných výsledků učení). Úřady během návštěvy poradního výboru sdělily, že pozvaly odborníky na národnostní menšiny, aby přispěli k revizi rámcových vzdělávacích programů, ale žádný se nezúčastnil. Během procesu revize však byli konzultováni zástupci některých národnostních menšin, zejména Romů. V rámci „Programu na podporu vzdělávacích aktivit národnostních menšin“ úřady mimo jiné financují publikace pro děti a mládež o kulturních tradicích a historii národnostních menšin.⁹³

139. Podpora výzkumu podporujícího poznání národnostních menšin a osob s nimi spojených je poskytována specializovaným pracovištím vysokých škol (např. Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze) a Akademie věd ČR. Výzkum romské kultury, tradic a historie lze dále financovat prostřednictvím grantového programu „Podpora integrace příslušníků romské menšiny“.⁹⁴ Poradní výbor však během monitorovacího cyklu neobdržel podrobnější přehled o výzkumu týkajícím se různých národnostních menšin, který prováděly vysoké školy nebo byl financován z projektů.

140. Během návštěvy Poradního výboru uvedli partneři zastupující několik národnostních menšin, že vzdělávací materiály používané v běžném vzdělávání neposkytují dostatečné znalosti o kulturách a historii jednotlivých národnostních menšin. Zástupci slovenské menšiny upřesnili, že rozdělení Československa a jeho důsledky pro národnostní menšiny nejsou ve vzdělávacích materiálech dobře zohledněny. Zástupci německé menšiny poznamenali, že vzdělávací materiály poskytují jen málo informací o odsunu sudetských Němců a diskriminaci osob náležejících k německé menšině v Československu. Mezi různými menšinovými respondenty panoval obecný dojem, že vzdělávací materiály neposkytují obraz Česka jako multikulturní a integrující společnosti.

141. Poradní výbor znovu zdůrazňuje, že učební osnovy a vzdělávací materiály jsou klíčové pro zvyšování povědomí o národnostních menšinách a osobách k nim náležejících. Absence národnostních menšin v osnovách a vzdělávacích materiálech přispívá k jejich neviditelnosti ve veřejném životě, zejména v situacích, kdy problémy, kterým čelí, nezabírají ve společenské diskusi mnoho prostoru. I když výuka základních informací o národnostních menšinách žákům patřícím k většinové populaci posílí mezikulturní dialog (viz článek 6), měly by být ve vzdělávacích institucích provozovaných národnostními menšinami a/nebo navštěvovaných žáky z národnostních menšin a v běžných školách v regionech, kde tyto menšiny žijí, poskytovány podrobné informace. Učební osnovy a vzdělávací materiály by měly být rovněž vytvářeny za aktivní účasti zástupců národnostních menšin. To pomáhá předcházet přetrvávání negativních stereotypů a zároveň bojovat proti předsudkům, povrchním nebo zjednodušeným představám a folklorizaci národnostních menšin a osob, které se k nim řadí. Učitelé na všech příslušných stupních by měli být také školeni v oblasti lidských práv, včetně práv menšin.⁹⁵

142. Poradní výbor vítá záměr úřadů zahrnout do revidovaných rámcových vzdělávacích programů pro základní a střední vzdělávání více výukového obsahu o historii a kultuře národnostních menšin, což

⁹³ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 48, 66, 67.

⁹⁴ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 21, 46.

⁹⁵ Viz Tematický komentář ACFC č. 1 (2024) o vzdělávání podle Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin, přijatý dne 31. května 2024, kterým se reviduje a nahrazuje Tematický komentář č. 1 (2006), odst. 25, 26, 44; Tematický komentář ACFC č. 4, odst. 60.

odpovídá doporučení poradního výboru, které učinil ve svém pátém stanovisku.⁹⁶ Poradní výbor zároveň považuje za politováníhodné, že do revize rámcových vzdělávacích programů nebylo možné zapojit odborníky na národnostní menšiny.

143. Pokud jde o uplatňování rámcových vzdělávacích programů školami, poradní výbor poznamenává, že školy si mohou samy rozhodnout, jak budou plnit podmínky rámcových vzdělávacích programů a na co se zaměří v hodinách dějepisu. „Očekávané výsledky“ se však zaměřují především na dovednosti žáků, nikoli na jejich faktické znalosti. Poradní výbor se proto domnívá, že požadavky článku 12 na podporu znalostí o historii a kultuře jednotlivých národnostních menšin nelze realizovat vzhledem k současnému manévrovacímu prostoru jednotlivých škol a bez pokynů pro obsah výuky. Spíše by bylo nutné definovat závazné požadavky pro školy týkající se faktických znalostí, které mají být vyučovány, sledovat dodržování těchto požadavků ze strany národních orgánů a hodnotit jejich účinnost. Jak naznačují komentáře zástupců národnostních menšin, je také nutné zahrnout výuku historie a kultury jednotlivých národnostních menšin do nových vzdělávacích materiálů a programů vzdělávání učitelů.⁹⁷ Navíc by přijetí strukturovaného přístupu úřadů k výzkumu podporujícímu znalosti o národnostních menšinách a osobách, které se k nim hlásí, mohlo posílit výše uvedená opatření v oblasti vzdělávání, ale také podpořit provádění Rámcové úmluvy v dalších tematických oblastech.

Doporučení

144. Poradní výbor vyzývá úřady, aby v úzké spolupráci se zástupci národnostních menšin zajistily, aby učební osnovy, vzdělávání učitelů a vzdělávací materiály v běžném vzdělávání poskytovaly konkrétní informace o historii a kultuře národnostních menšin a osob, které se k nim hlásí, jakož i o jejich přínosu pro českou společnost, s přihlédnutím ke specifickým citlivým otázkám spojeným s konkrétními případy. Poradní výbor dále vyzývá úřady, aby zajistily poskytování podrobných informací o těchto tématech ve vzdělávacích institucích navštěvovaných žáky příslušníky národnostních menšin a v běžných školách navštěvovaných žáky náležejícími k české většině.

145. Poradní výbor vyzývá úřady, aby definovaly závazné požadavky pro školy týkající se výuky o kulturách a historiích jednotlivých národnostních menšin, aby monitorovaly dodržování těchto požadavků a hodnotily jejich účinnost.

Rovný přístup ke vzdělání pro Romy (článek 12)

146. Během šestého monitorovacího cyklu se počet romských dětí navštěvujících předškolní vzdělávání zvýšil z 6 719 (školní rok 2020/2021) na 7 010 (2023/2024). Pro usnadnění jejich začlenění do předškolního zařízení může být organizováno „individuální vzdělávání“. Toto vzdělávání zahrnuje oblasti doporučené ředitelem mateřské školy zákonnému zástupci dítěte a plnění cílů dítětem je ověřováno v průběhu školního roku. Zákonný zástupce je povinen dítě k ověření přivést, jinak ředitel školy individuální vzdělávání ukončí. Úřady dále zadaly výzkum s cílem identifikovat přetrvávající překážky bránící zavedení povinné předškolní výchovy, mimo jiné týkající se postojů zákonných zástupců, přístupu mateřských škol ke vzdělávání dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, finanční podpory a cílů předškolní výchovy. Na základě výsledků výzkumu hodlají úřady přijmout další opatření ke zvýšení podílu romských dětí v předškolním vzdělávání.⁹⁸

147. Ve školních letech 2020/2021 a 2023/2024 bylo přibližně 98 % romských žáků základních škol vzděláváno podle „Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání“. Podíl těch z výše zmíněných romských žáků, kteří byli vzděláváni podle „Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání s upravenými výstupy“⁹⁹, se zvýšil z 11,9 % (2020/2021) na 12,8 % (2023/2024) a podíl těchto žáků mezi všemi žáky vzdělávanými podle druhého zmíněného rámcového vzdělávacího programu se zvýšil z 25,3 % (2020/2021) na 29 % (2023/2024). Zároveň se podíl romských žáků vzdělávaných v rámci tohoto rámcového vzdělávacího programu, kteří nebyli vzděláváni v běžných školách/třídách, snížil ze 75,7 % ve školním roce 2020/2021 na 74 % ve školním roce 2023/2024. Úřady považují tento podíl za „nadměrný“¹⁰⁰ a zadaly studii, která by prozkoumala příčiny pokračující segregace romských žáků s cílem navrhnout strategii pro zlepšení situace.

148. Studie, kterou v roce 2023¹⁰¹ zveřejnilo ministerstvo školství, dochází k závěru, že segregace

⁹⁶ Viz Páté stanovisko k České republice, odst. 129.

⁹⁷ Viz také Doporučení CM/Rec(2020)2 Výboru ministrů členským státům o začlenění historie Romů a/nebo kočovníků do školních osnov a výukových materiálů, které Výbor ministrů přijal 1. července 2020 na 1380. zasedání zástupců ministrů.

⁹⁸ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 60-61.

⁹⁹ Upravené výstupy se mimo jiné týkají úprav metod a forem výuky, viz Páté stanovisko k České republice, odst. 131.

¹⁰⁰ Šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 61.

¹⁰¹ Viz Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky: Výzkumná zpráva: Analýza příčin vyššího podílu romských žáků vzdělávajících se dle RVP ZV UV ve třídách zřízených podle § 16 odst. 9, školského zákona a návrh souboru opatření pro oblast vzdělávání a další relevantní oblasti (Research report: Analysis of the causes of the higher proportion of Romani pupils educated according to the RVP ZV UV in classes established under Section 16 (9) of the Education Act and proposal of a set of

romských žáků se v posledních pěti letech nezmenšila. Upozorňuje na skutečnost, že se v diagnostické praxi některých školních poradenských center objevují segregační tendence a že i mezi jejich zaměstnanci není neobvyklé setkat se s přesvědčením o užitečnosti speciálního vzdělávání pro romské děti. Studie rovněž vyzývá k většímu využívání asistentů učitele, psychologů a speciálních pedagogů na podporu znevýhodněných žáků. V říjnu 2024 Evropská komise vyzvala Česko, aby řešilo problém segregace romských dětí ve školách, a požádala úřady, aby řešily zjištěné nedostatky, zejména skutečnost, že romské děti jsou stále nadměrně zastoupeny v oddělených třídách nebo školách pro žáky s mentálním/fyzickým postižením nebo těžkými vývojovými či behaviorálními poruchami a že mnoho romských dětí, které v Česku navštěvují běžné vzdělávání, je také segregováno v oddělených třídách nebo samostatné škole.¹⁰²

149. Poradní výbor byl rovněž informován, že parlament zvažuje novelu školského zákona, která by změnila způsob, jakým stát hradí asistenty učitele. Zatímco nyní školy dostávají finanční prostředky na základě nároku konkrétního žáka, po přijetí novely budou muset školy stanovit počet asistentů podle předem stanovených parametrů („parametrizace“). Zamýšlená změna se primárně dotýká práv dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a neřeší situace, kdy škola potřebuje pro své žáky více asistentů pedagoga, než kolik jich může zaměstnat na základě stanovených parametrů, což vyvolalo obavy u učitelů i rodičů. Podle organizací pro lidská práva budou ohroženy zejména malé školy nebo tzv. inkluzivní školy.¹⁰³

150. Národní pedagogický institut ČR organizuje další vzdělávání učitelů všech stupňů vzdělávání v oblasti podpory inkluze romských žáků ve škole, včetně výuky češtiny. Součástí Strategie integrace Romů na období 2021–2030 je vyhodnocení, zda bylo dosaženo cíle inkluzivní výuky Romů s neromskými žáky, včetně toho, zda hodnocení vzdělávacích schopností romských dětí správně odráží jejich vzdělávací potřeby.¹⁰⁴

151. Během návštěvy poradního výboru učitelé mateřských a základních škol zdůraznili, že absence romských dětí v povinném předškolním vzdělávání zůstává problémem. Zdůraznili důležitost zvyšování povědomí rodičů o výhodách předškolní docházky, ale také vyzvali k častějšímu uplatňování sankcí v případě vytrvalého odmítání rodičů plnit zákonnou povinnost přivést děti do mateřské školy. Dále uvedli, že je často obtížné seznámit romské děti s běžným denním režimem mateřské školy. Učitelé vyjádřili potřebu dalšího vzdělávání učitelů pracujících ve školách s velkým počtem romských žáků a přijetí politických doporučení, jak motivovat romské rodiče k posílání svých dětí do předškolní péče.

152. Poradní výbor znovu zdůrazňuje, že segregace ve vzdělávání je formou diskriminace, která brání rovnému přístupu dotčeného dítěte ke vzdělání, a zejména ke kvalitnímu vzdělání. Třídy složené převážně z romských žáků přispívají ke stigmatizaci a negativním stereotypům o této menšině a představují překážku integrace společnosti jako celku. Poradní výbor shledal, že bez ohledu na rozmanité důvody segregace mají úřady pozitivní povinnost přijmout komplexní přístup k ukončení segregace ve vzdělávání a pravidelně sledovat pokrok. Poradní výbor uznává, že tento komplexní přístup k ukončení segregace ve vzdělávání vyžaduje čas, udržitelné financování a důvěru osob identifikujících se s národnostními menšinami, a zejména dětí a rodičů. Důvěru lze budovat také jmenováním a školením romských asistentů, kteří pomáhají učitelům a rodičům.¹⁰⁵

153. Poradní výbor vítá, že počet romských dětí navštěvujících mateřskou školu nadále roste, i když pomalým tempem. Považuje povinnou předškolní výchovu za účinný způsob, jak připravit děti na základní vzdělávání a zlepšit jejich vyhlídky na úspěšnou školní dráhu. Proto považuje za důležité, aby úřady i nadále uplatňovaly opatření na podporu zápisu romských dětí do předškolních zařízení v jejich rodinách a aby identifikovaly a odstranily překážky, které způsobují absenci romských dětí v této úrovni vzdělávání. Zadaný výzkum by mohl poskytnout dobrý základ pro vypracování politických doporučení, jak motivovat romské rodiče k posílání svých dětí do mateřské školy. Poradní výbor rovněž zdůrazňuje hodnotu individuálního vzdělávání, protože nejen poskytuje dítěti individuální podporu, ale také zapojuje rodiče do definování vzdělávacích cílů. Tímto způsobem individuální vzdělávání přispívá ke zvyšování

measures for education and other relevant areas).

¹⁰² Viz varování Evropské komise pro Česko: Ukončete diskriminaci romských dětí ve školách, romea.cz, 3. října 2024. Dne 3. října 2024 zaslala Evropská komise Česku dodatečnou výzvu (INFR(2014)2174) za nedodržení směrnice o rasové rovnosti (směrnice Rady 2000/43/ES). Toto rozhodnutí navazuje na výzvu, kterou Evropská komise zaslala České republice v září 2014, v níž vyzvala k řešení nepřiměřeného a systematického umísťování romských žáků do oddělených škol pro děti se zdravotním postižením. Pokud Evropská komise neobdrží uspokojivou odpověď, může se rozhodnout vydat odůvodněné stanovisko. Viz informace na webových stránkách Evropské komise.

¹⁰³ Viz prohlášení Stálé konference asociací ve vzdělávání, 12. září 2023.

¹⁰⁴ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 55–58, 62–63, 73. Přístup úřadů k zajištění rovného přístupu romských žáků ke vzdělávání je uveden ve vládní zprávě o výkonu rozsudku DH a další proti České republice z června 2022, předložené Výboru ministrů Rady Evropy na základě bodu jeho rozhodnutí ze dne 3. prosince 2020 (CM/Del/Dec(2020)1390/H46-8). V tomto rozsudku Evropský soud pro lidská práva shledal, že Česká republika porušila Evropskou úmluvu o lidských právech tím, že umístila nepřiměřený počet romských žáků do „zvláštních škol“, v nichž byli podrobeni omezenému kurikulu, což jim bránilo v přístupu k vyšším úrovním vzdělání a byli segregováni od běžného vzdělávání.

¹⁰⁵ Viz tematický komentář ACFC č. 1 (2024), odst. 20, 59, 63.

povědomí rodičů o výhodách předškolního vzdělávání a zvyšuje jejich smysl pro odpovědnost.

154. Poradní výbor dále konstatuje, že téměř všichni (98 %) romští žáci jsou vzděláváni podle běžných osnov na základních školách. Zároveň se mírně zvýšil podíl romských žáků, na které jsou aplikovány modifikované výstupy (cíle), a jejich podíl mezi všemi žáky v této skupině je vysoký (29 %) ve srovnání s podílem Romů v běžné populaci. Na druhou stranu, počet žáků, jejichž zařazení do běžné třídy nebylo považováno za proveditelné, zůstává velmi vysoký (74 %).

155. Celkově je tedy proces zajišťování přístupu k inkluzivnímu vzdělávání pro romské žáky v běžném vzdělávání charakterizován mírným pokrokem v mateřské škole, zatímco v základním vzdělávání stagnuje. Vzhledem k tomu poradní výbor považuje za nezbytné, aby během provádění Strategie integrace Romů na období 2021–2030 úřady ve spolupráci se zástupci romské menšiny komplexně posoudily, jaká opatření k úpravě by měla být přijata k dosažení cíle, kterým je zajištění účinného přístupu Romů k inkluzivnímu vzdělávání. Poradní výbor dále považuje za důležité zpřístupnit vzdělávání učitelů organizované Národním pedagogickým institutem týkající se začleňování romských žáků do škol širšímu publiku, aby se učitelé podpořili a motivovali v jejich náročné práci. Vzhledem k významu asistentů učitele pro inkluzivní vzdělávání romských žáků považuje poradní výbor rovněž za nezbytné, aby případné změny školského zákona zajistily, že všechny děti se speciálními vzdělávacími potřebami dostanou nezbytnou podporu pro svůj vzdělávací rozvoj a aby se zabránilo nedostatku asistentů učitele a následnému negativnímu dopadu na inkluzivní vzdělávání.

Doporučení

156. Poradní výbor naléhavě žádá úřady, aby ve spolupráci se zástupci Romů, včetně žen a dotčených rodin, zintenzivnily opatření na podporu efektivního přístupu romských dětí ke kvalitnímu a inkluzivnímu vzdělávání, včetně předškolního vzdělávání, a aby zvýšily podporu asistentům učitele a dalším klíčovým podpůrným pozicím, aby byla účinně prováděna podpůrná opatření a intervence pro znevýhodněné romské žáky.

Výuka v menšinových jazycích a výuka menšinových jazyků (článek 14)

157. Pro osoby příslušící k polské menšině je i nadále organizováno vzdělávání v polštině nebo dvojjazyčně (polština/čeština) od předškolního věku až po střední vzdělávání s místní kontinuitou mezi různými stupni vzdělávání v oblasti obývané touto menšinou. Výuka polštiny je možná v rámci odborného vzdělávání a polštinu lze studovat na univerzitách v Brně, Olomouci, Ostravě, Pardubicích a Praze. Pedagogické centrum pro polské menšinové školy v Českém Těšíně / Czeski Cieszyn ve spolupráci s úřady mimo jiné školí učitele pro výuku v polském jazyce, vydává metodické a učební pomůcky a podporuje žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Další vzdělávání učitelů zajišťuje Asociace polských učitelů.¹⁰⁶

158. Němčina se vyučuje převážně jako předmět (cizí jazyk). Ve spolupráci s německými úřady je v některých obcích nabízena rozšířená výuka němčiny, ale ne nepřetržitě od mateřské školy až po střední školu. Úřady hodlají v osmi okresech zpřístupnit dvojjazyčné vzdělávání (němčina/čeština) od předškolního vzdělávání až po odborné a odborné vzdělávání.¹⁰⁷ Tento plán má být realizován v souladu s § 14 odst. 5 školského zákona, který stanoví, že ředitel školy může se souhlasem zřizovatele školy (obec, kraj nebo ministerstvo školství) stanovit ve vzdělávacím programu školy předměty, které budou vyučovány dvojjazyčně. Němčinu lze také studovat na několika univerzitách.¹⁰⁸

159. Další menšinové jazyky, konkrétně bulharština, chorvatština, maďarština, romština, ruština, srbština, slovenština, ukrajinština a vietnamština, se vyučují na univerzitní úrovni. Úřady nemají žádné informace o tom, zda se tyto jazyky vyučují na jiných úrovních hlavního vzdělávacího proudu a zda se běloruský, řecký a rusínský jazyk vůbec vyučují v rámci hlavního vzdělávacího proudu. Některé národnostní menšiny, jako například maďarská menšina, organizují neformální výuku svých jazyků. V rámci „Programu na podporu vzdělávacích aktivit národnostních menšin“ financují úřady mimo jiné jazykové kurzy pro děti (např. ve Vietnamském jazykovém centru) a tvorbu vzdělávacích textů v menšinových jazycích.¹⁰⁹

160. Během návštěvy poradního výboru projevili zástupci slovenské menšiny velký zájem o zavedení výuky slovenštiny ve veřejném vzdělávání, zejména v mateřských školách. Zmínili se o předchozích neúspěšných iniciativách na zavedení výuky slovenštiny ve veřejném vzdělávání a vyjádřili nespokojenost s nedostatkem aktivity ze strany úřadů v tomto ohledu. Kromě toho se obávali možného ukončení výuky slovenských studií na Karlově univerzitě v Praze. Zástupci německé menšiny uvítali

¹⁰⁶ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 49-51.

¹⁰⁷ Okresy Cheb, Karlovy Vary, Sokolov, Liberec, Ústí nad Labem, Český Krumlov, Opava a Svitavy (závazky v souladu s Evropskou chartou regionálních nebo menšinových jazyků).

¹⁰⁸ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 51-55.

¹⁰⁹ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 64–67; informace poskytnuté úřady dne 6. září 2024.

záměr zavést dvojjazyčné vzdělávání, které odpovídá dlouhodobému přání této menšiny, a zdůraznili potřebu, aby celostátní orgány zajistily jeho realizaci prostřednictvím aktivní koordinace regionálních a místních orgánů a dotčených škol. Pokud jde o romskou menšinu, poradní výbor byl informován, že romští rodiče se často domnívají, že by se jejich dítě mělo učit především česky, aby se mohlo snadno zapojit do většinové společnosti, zatímco romštinu považují pouze za jazyk pro rodinnou komunikaci. Navíc se obávají možné stigmatizace žáků navštěvujících takové kurzy.

161. Poradní výbor znovu zdůrazňuje, že jedním z účelů vzdělávání v menšinových jazycích je udržovat nebo vést k takové úrovni plynulosti a gramotnosti, která studentovi umožní používat jazyk ve veřejném i soukromém životě a předávat jej další generaci. Vzdělávací model (výuka v jazyce nebo jazyka) musí být zvolen tak, aby rozsah používání menšinového jazyka ve škole byl dostatečný k dosažení plynulosti a gramotnosti. Výuka v menšinových jazycích podporuje revitalizaci menšinových jazyků. „Poradní výbor podporuje začlenění menšinových jazyků do systému veřejných škol a do povinných osnov, a to i jazyků početně menších menšin.“¹¹⁰ Dále musí být zajištěna místní „kontinuita v přístupu k výuce a učení menšinových jazyků a v menšinových jazycích na všech úrovních vzdělávacího systému, od předškolního vzdělávání až po vysokoškolské vzdělávání“,¹¹¹ a vzdělávání dospělých“. Vzhledem k tomu, že předškolní vzdělávání je prvním stupněm běžného vzdělávání, zdůrazňuje poradní výbor význam předškolního vzdělávání pro výuku menšinového jazyka, zejména pokud tento jazyk není hlavním jazykem používaným v rodině. Navíc je nezbytné, aby úřady nebraly čistě pasivní přístup, ale aktivně stimulovaly požadavky na vzdělávání v menšinovém jazyce prostřednictvím zvyšování povědomí rodičů a mladých lidí.¹¹²

162. Poradní výbor s potěšením konstatuje, že žáci patřící k polské menšině dostávají výuku v polštině od předškolní až po střední školu v celé oblasti obývané osobami příslušnými k této menšině. Poradní výbor však poznamenává, že polská menšina zůstává jedinou národnostní menšinou v Česku, jejíž žáci v současné době využívají komplexního modelu vzdělávání v menšinových jazycích. Vzhledem k poptávce po výuce slovenštiny ve veřejném vzdělávání a doporučení Výboru ministrů (2024)3 v tomto ohledu je nezbytné,¹¹³ aby úřady oslovily zástupce slovenské menšiny a společně s nimi identifikovaly předškolní a základní školy, kde by mohla být výuka slovenštiny zavedena. Poradní výbor dále zdůrazňuje, že zavedení výuky slovenštiny v různých fázích vzdělávání vyžaduje školení učitelů. Proto je důležité udržovat infrastrukturu slovenských univerzitních studií.

163. Poradní výbor vítá záměr zavést dvojjazyčné vzdělávání v němčině a češtině. Pokud jde o postup podle § 14 odst. 5 školského zákona, poradní výbor nicméně poznamenává, že provádění nesmí být ponecháno pouze na iniciativě ředitelů škol, ale mělo by být koordinováno na úrovni celostátních orgánů. Za tímto účelem je nezbytné, aby Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, dotčené obce a kraje oslovily ředitele škol, které v příslušných okresech zřídily, s cílem zavést v nich dvojjazyčné vzdělávání a aby Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy tento proces koordinovalo.

164. Poradní výbor oceňuje podporu ze strany úřadů při organizaci neformální výuky jazyků používaných národnostními menšinami, v čemž by se mělo i nadále pokračovat. Poradní výbor zároveň konstatuje, že výuka menšinových jazyků pouze v neformálním vzdělávání nebo na univerzitní úrovni pravděpodobně nezachová tyto jazyky jako živé jazyky používané příslušníky národnostních menšin. Proto je nezbytné, aby úřady konzultovaly se zástupci dotčených národnostních menšin (běloruské, bulharské, chorvatské, řecké, maďarské, romské, rusínské, ruské, srbské, ukrajinské a vietnamské menšiny), zda existuje poptávka po výuce v menšinových jazycích nebo menšinových jazyků v rámci běžného vzdělávání, a pokud ano, aby takovou výuku nabídly. Aby byly tyto konzultace účinné, je důležité, aby byly doprovázeny informačními a osvětovými opatřeními o přínosech výuky v menšinových jazycích nebo menšinových jazyků, zejména s ohledem na romskou menšinu.

Doporučení

165. Poradní výbor vyzývá úřady, aby zavedly výuku slovenštiny ve veřejném vzdělávání na všech příslušných stupních, zejména v předškolním vzdělávání, a aby zajistily dostatečnou nabídku slovenských univerzitních studií pro vzdělávání učitelů slovenštiny.

166. Poradní výbor vyzývá úřady, aby zavedly dvojjazyčné vzdělávání v němčině a češtině tím, že se spojí s příslušnými školami spolu s dotčenými regionálními a místními úřady a koordinují tento proces na celostátní úrovni.

167. Poradní výbor vyzývá úřady, aby zvyšovaly povědomí o výhodách výuky v menšinových jazycích nebo menšinových jazyků mezi příslušníky dotčených národnostních menšin, aby pravidelně

¹¹⁰ Tematický komentář ACFC č. 3, odst. 73.

¹¹¹ Tematický komentář ACFC č. 3, odst. 75.

¹¹² Viz tematický komentář ACFC č. 3, odst. 71; Tematický komentář ACFC č. 1 (2024), odst. 108.

¹¹³ Doporučení Výboru ministrů CM/RecChL(2024)3 o uplatňování Evropské charty regionálních či menšinových jazyků Českou republikou, přijaté 1. července 2024.

vyhodnocovaly poptávku a tam, kde existuje, aby takovou výuku nabízely.

Efektivní účast na rozhodovacích procesech a veřejných záležitostech (článek 15)

168. Rada vlády pro národnostní menšiny je stálým poradním a iniciativním orgánem, který se skládá ze zástupců 15 národnostních menšin (včetně Romů) a ministerstev a dalších veřejných orgánů odpovědných za menšinovou politiku. Jejím úkolem je sledovat dodržování vnitrostátních a mezinárodních právních norem týkajících se národnostních menšin a práv menšin a je hlavní strukturou na národní úrovni pro dialog mezi zástupci národnostních menšin a úřady. Rada vlády pro záležitosti romské menšiny je navíc stálým poradním a iniciativním orgánem pro politiky zaměřené na začleňování Romů a skládá se ze zástupců romské menšiny a státních orgánů. Úřad rady vlády vypracoval Strategii integrace Romů na období 2021–2030 a je zodpovědný především za její provádění a monitorování, přičemž do jejího hodnocení zapojuje mimo jiné občanskou společnost prostřednictvím výborů, pracovních skupin a schůzí. Realizoval také projekty podporující účast zástupců Romů na provádění Strategie integrace Romů na období 2021–2030.¹¹⁴

169. Několik krajů, statutárních měst a obcí zřídilo výbory, komise nebo pracovní skupiny, které se zcela nebo částečně věnují národnostním menšinám, nebo konkrétně Romům, a to i v kontextu místní implementace Strategie integrace Romů na období 2021–2030. V některých případech se mechanismy vztahují i na různé skupiny, jako jsou bezdomovci, oběti trestných činů a imigranti, a také na širší oblasti politiky (např. sociální, zdravotní a rodinnou politiku). Některé z těchto mechanismů byly zavedeny dobrovolně v případech, kdy výsledky sčítání lidu z roku 2021 nestanovily povinnost tak učinit (tj. pokud nebyly splněny prahové hodnoty 10 % a 5 %). Ve srovnání se sčítáním lidu z roku 2011 se žádnému kraji a menšímu počtu statutárních měst a obcí nestala po posledním sčítání lidu povinnost zřídit výbor pro národnostní menšiny.¹¹⁵

170. Pokud jde o účast v politickém životě, neexistují opatření k zajištění politického zastoupení v parlamentu a žádná strana či politické hnutí národnostních menšin se neúčastnila voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2021. Příslušníci národnostních menšin se však účastní zasedání parlamentu jako členové zastupující hlavní politické strany nebo jsou členy vlády (např. příslušníci slovenské menšiny). V komunálních volbách v roce 2022 získalo politické hnutí polské menšiny „Coexistentia“ 6,6 % až 58,8 % hlasů ve 12 obcích a ve dvou z nich volby vyhrálo. Dvě politická hnutí zastupující romskou menšinu („Roma Luma“ a „Romská demokratická strana“) v těchto volbách neuspěla.¹¹⁶

171. Během návštěvy Poradního výboru zástupci menšin ocenili práci Rady vlády pro národnostní menšiny a Rady vlády pro záležitosti romské menšiny obecně. Byly však vyjádřeny obavy, že Rada vlády pro národnostní menšiny přijímá rozhodnutí pomalu, částečně kvůli nedostatečnému personálnímu obsazení svého sekretariátu a nedostatečnému počtu schůzí (čtyři) ročně, a že ne všechna rozhodnutí následně úřady plně realizovaly. Kromě toho panuje nespokojenost s tím, že pracovní skupina vládní rady pro hroby dosud nevypracovala strategii pro ochranu hrobů a hřbitovů příslušníků národnostních menšin. Zklamalo je také to, že se již nekoná každoroční říjnové setkání s prezidentem. Pokud jde o Radu vlády pro záležitosti romské menšiny, zástupci romské menšiny uvedli, že prostřednictvím tohoto orgánu měli efektivní vliv na tvorbu Strategie integrace Romů 2021–2030.

172. Zástupci slovenské a německé menšiny si stěžovali, že v rámci harmonizace stanov všech vládních poradních orgánů hodlají úřady snížit počet křesel německé, polské, romské a slovenské menšiny v Radě vlády pro národnostní menšiny ze dvou na jedno, což by těmto národnostním menšinám zaručilo stejný počet křesel, jaký je vyhrazen pro ostatní národnostní menšiny. Zástupci slovenské menšiny předložili protinávrh, podle kterého by si ty národnostní menšiny, jejichž jazyky jsou zahrnuty v Evropské chartě regionálních či menšinových jazyků a ke kterým se hlásí určitý (bude stanoven) počet osob, zachovaly dvě křesla v radě vlády. Vzhledem k řadě nevyřízených žádostí slovenské menšiny, zejména v oblasti vzdělávání a médií, zdůraznili důležitost toho, aby se rada vlády stala efektivním poradním a iniciativním orgánem.

173. Poradní výbor znovu zdůrazňuje, že nestačí, aby smluvní státy omezily konzultace s příslušníky národnostních menšin na formální postup. Spíše by měly zajistit, aby konzultační orgány efektivně řešily skutečné potřeby a zájmy příslušníků národnostních menšin. Činnost poradních orgánů musí být také pravidelná a stálá a zasedání těchto orgánů musí být svolávána tak často, jak je to nutné.¹¹⁷

174. Poradní výbor poznamenává, že jak Rada vlády pro národnostní menšiny, tak Rada vlády pro

¹¹⁴ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 67–73; informace poskytnuté úřady dne 6. září 2024.

¹¹⁵ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 70–72; informace poskytnuté úřady dne 6. září 2024.

¹¹⁶ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 37.

¹¹⁷ Viz tematický komentář ACFC č. 2, odst. 19, 71, 107, 117.

záležitosti romské menšiny usnadňují pravidelné kontakty mezi celostátními orgány a zástupci národnostních menšin na ústřední státní úrovni, s výjimkou návštěv u prezidenta, které se již nekonají. Jejich sekretariát je navíc ústřední administrativní strukturou v Česku, která slouží jako rozhraní pro záležitosti týkající se Rámcové úmluvy a doporučení k monitorování a může v tomto ohledu iniciovat prováděcí opatření, zatímco jednotlivá ministerstva se zabývají odvětvovými záležitostmi a řídí se především domácí politikou, legislativou a praxí. Poradní výbor zejména konstatuje, že Rada vlády pro záležitosti romské menšiny nejen zajišťuje zastoupení různých romských sdružení, ale také jejich zapojení do tvorby politických opatření, která se jich týkají. Prostřednictvím Rady vlády pro záležitosti romské menšiny se zástupci Romů podíleli na tvorbě Strategie integrace Romů 2021–2030 a měli efektivní vliv na její obsah. Kromě toho skutečnost, že se Rada vlády pro záležitosti romské menšiny věnuje konkrétní národnostní menšině, umožňuje v rozumném časovém rámci navrhnout, implementovat a monitorovat komplexní a na míru šitou politiku týkající se této menšiny. Poradní výbor lituje, že Rada vlády pro národnostní menšiny, která zastupuje 15 národnostních menšin, má méně zaměstnanců a není schopna se v podobném rozsahu zabývat jednotlivými národnostními menšinami.

175. Poradní výbor konstatuje, že hlavní cíl, pro který úřady zřídily Vládní radu pro záležitosti romské menšiny, a to koordinace úřadů a zástupců menšin za účelem tvorby politik zaměřených na menšiny, se v různé míře a ve vztahu k různým oblastem politiky vztahuje i na jiné národnostní menšiny. Jednou z těchto oblastí je provádění Rámcové úmluvy a monitorovací doporučení týkající se příslušníků různých národnostních menšin. Během šestého monitorovacího cyklu se Rada vlády pro národnostní menšiny mohla těmito otázkami zabývat pouze v omezené míře a vzhledem k výše uvedeným strukturálním překážkám nelze očekávat, že se to ve střednědobém až dlouhodobém horizontu změní. Po vzoru Rady vlády pro záležitosti romské menšiny je proto důležité, aby úřady konzultovaly se zástupci ostatních národnostních menšin jejich potřeby a zájmy týkající se zřízení podobných orgánů nebo struktur, které by byly konkrétně odpovědné za příslušnou menšinu. Takové struktury by měly navrhnout, zavádět a monitorovat opatření na ochranu práv osob patřících k dané menšině a zajistit, aby se pravidelně scházely.

176. Pokud jde o místní a regionální úroveň, Poradní výbor trvá na svém názoru vyjádřeném v Pátém stanovisku, že výbory pro národnostní menšiny se zabývají pouze omezeným počtem oblastí politiky národnostních menšin.¹¹⁸ Aby bylo zajištěno projednání s příslušníky národnostních menšin, je důležité, aby v obcích a regionech, kde žijí příslušníci národnostních menšin, byly automaticky jmenovány výbory pro národnostní menšiny, nebo případně zvláštní zástupci pro záležitosti menšin. Tyto orgány nebo úřady by měly být specificky zaměřeny na národnostní menšiny. Poradní výbor se rovněž domnívá, že úřady by měly zákonem jasně vymezit pravomoci místních výborů pro národnostní menšiny a postup pro nominaci a způsobilost jejich členů, a to stejným způsobem, jakým jsou definovány pravomoci ostatních výborů. Dále by bylo nezbytné, aby výbory pro národnostní menšiny (nebo alternativní struktury) pokrývaly všechny oblasti relevantní pro národnostní menšiny a aby iniciovaly a monitorovaly implementaci menšinové legislativy a politik na místní a krajské úrovni. To by mělo zahrnovat záležitosti týkající se provádění Rámcové úmluvy.

Doporučení

177. Poradní výbor vyzývá úřady, aby konzultovaly se zástupci národnostních menšin jejich potřeby a zájmy s cílem zřídit celostátní orgány nebo struktury, které by se konkrétně zabývaly dotyčnou menšinou, navrhovaly, prováděly a monitorovaly opatření na ochranu příslušníků dané menšiny a které by se pravidelně scházely.

178. Poradní výbor vyzývá úřady, aby zajistily efektivní účast zástupců národnostních menšin ve veřejných záležitostech na místní úrovni zřízením výborů pro národnostní menšiny v obcích a krajích a aby ve spolupráci se zástupci národnostních menšin přezkoumaly fungování těchto výborů.

179. Poradní výbor vyzývá úřady, aby zvážily zahájení dialogu se zástupci národnostních menšin ohledně řádného zaručeného politického zastoupení v parlamentu.

Efektivní účast na socioekonomickém životě / přístup k bydlení (článek 15)

180. Zlepšení socioekonomických podmínek Romů prostřednictvím bydlení je jednou z priorit Strategie integrace Romů na období 2021–2030. V období od roku 2021 do roku 2024 se 80 romských domácností, které dříve žily v „ubytovnách“, přestěhovalo do sociálního bydlení. V roce 2022 úřady vyhlásily výzvu v rámci „Operačního programu Zaměstnanost+“ na zvýšení přístupu ke kvalitnímu bydlení v období 2022–2025 s celkovou alokací 500 milionů Kč / 19,9 milionu EUR. Na základě zkušeností z předchozí výzvy se očekává, že podíl romských domácností na celkovém počtu

¹¹⁸ Viz Páté stanovisko k České republice, odst. 166.

podpořených domácností se bude pohybovat mezi 30 a 50 %.¹¹⁹ V roce 2023 vláda schválila návrh zákona o podpoře bydlení, který by měl být přijat parlamentem a vstoupit v platnost v roce 2025. Zákon bude regulovat a podporovat bydlení a jeho cílem je mimo jiné snížit počet osob v nouzi o bydlení (v současnosti 154 000) alespoň o 30 % během deseti let a zpomalit nárůst počtu dětí ve státní péči. Návrh zákona zejména podporuje větší nabídku nájemního bydlení dostupného zranitelným skupinám. Předpokládá vyplácení kompenzací obcím, které pronajímají byty lidem v nouzi, a pomoc s bydlením nájemníkům. Kromě toho zaručí vlastníkům nemovitostí úhradu nájemného, nákladů na energie a náhradu škod. Na podporu implementace se plánuje zřízení kontaktních míst pro bydlení v obcích; tato místa budou mít na starosti posuzování potřeb, monitorování a sběr dat.¹²⁰

181. Podle zpráv občanské společnosti obcím často chybí dostatečné údaje o rodinách, které potřebují bydlení, a mnoho obcí nedokáže efektivně přidělovat sociální bydlení. Romové jsou údajně i nadále neúměrně postiženi špatnými životními podmínkami a přeplněnými byty. Přibližně 9 000 Romů stále žije v „ubytovnách“.¹²¹ Evropský výbor pro sociální práva ve svém rozhodnutí zveřejněném v lednu 2025 dospěl k závěru, že došlo k porušení Evropské sociální charty v souvislosti s nedostatečným přístupem k bydlení pro komunity a osoby, které k nim patří a nacházejí se ve zranitelné situaci. Mimo jiné zjistila, že překážky, kterým čelí obyvatelé ubytoven při přístupu k dávkám na bydlení, neúměrně postihují Romy.¹²²

182. Poradní výbor si je vědom toho, že v červnu 2024 vláda schválila návrh zákona o sociální pomoci, který bude projednáván v parlamentu začátkem roku 2025.¹²³ Očekává se, že vstoupí v platnost v červenci 2025. Několik jeho ustanovení stanoví, že podpora rodinám se postupně zvyšuje u rodin s jedním, dvěma, třemi a čtyřmi členy, ale dále se nezvyšuje u rodin s pěti a více členy. To by mělo nepřímý diskriminační dopad na velký počet romských žen, které jsou matkami tří a více dětí.

183. Poradní výbor znovu zdůrazňuje, že umisťování Romů do bytových jednotek mimo hlavní obytné oblasti zvyšuje jejich izolaci a přispívá ke stigmatizaci této menšiny. „Státy, které jsou stranami úmluvy, by měly odstranit překážky, které brání příslušníkům národnostních menšin v rovném přístupu [...] k [...] veřejným službám, včetně sociálního bydlení.“¹²⁴

184. Poradní výbor vítá skutečnost, že návrh zákona o podpoře bydlení řeší několik strukturálních překážek, kterým Romové v sektoru bydlení čelí.¹²⁵ Stanoví zřízení kontaktních míst pro bydlení v obcích, která budou poskytovat místním úřadům data, jež jim umožní cíleně přidělovat sociální bydlení. Ve spojení s finančními pobídkami pro obce k pronájmu bytů lidem v nouzi (včetně stávajících dotačních programů) se očekává, že to bude přínosem zejména pro Romy, kteří se potýkají s nedostatečnou nabídkou dostupného bydlení. Státní záruka na úhradu nájemného, nákladů na energie a kompenzací vlastníkům nemovitostí má navíc potenciál snížit dlouhodobou neochotu pronajímatelů pronajímat byty romským rodinám. Vyplácení pomoci s bydlením nájemníkům navíc reaguje na skutečnost, že Romové jsou často povinni platit vysoké (vratné) kauce a nájemné. Kromě toho by celkový cíl omezit nárůst počtu dětí ve státní péči mohl zvýšit šance dětí na dokončení vzdělání (viz článek 12).

185. Poradní výbor však rovněž konstatuje, že během šestého monitorovacího cyklu se z „ubytoven“ do odpovídajícího sociálního bydlení přestěhoval pouze omezený počet Romů a že navzdory určitému pokroku mnoho Romů stále žije v nedostatečných podmínkách. Proto se domnívá, že úřady musí i nadále podnikat kroky ke zlepšení životních podmínek Romů a ke snížení jejich segregace v okrajových komunitách, což je rovněž předpokladem pro zlepšení vyhlídek na přístup k běžnému vzdělávání.

186. Vzhledem k tomu, že velký počet romských žen jsou matkami více než dvou dětí, poradní výbor poznamenává, že návrh zákona o sociální pomoci, pokud bude přijat, by mohl neúměrně ovlivnit romské rodiny. Poradní výbor proto považuje za důležité, aby se úřady vyvarovaly potenciální nepřímé diskriminace v oblasti sociální pomoci.

Doporučení

187. Poradní výbor naléhavě žádá úřady, aby zintenzivnily své úsilí o zlepšení životních podmínek Romů s cílem předcházet a bojovat proti všem formám nerovnosti, které je postihují

¹¹⁹ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 36-37.

¹²⁰ Doplnující informace obdržené od úřadů dne 9. července 2024.

¹²¹ Informace a odhady z Platformy pro sociální bydlení (platforma pro výzkum, prosazování zájmů a poradenství) a Lumos (charitativní organizace).

¹²² Kolektivní stížnost Evropské federace národních organizací pracujících s bezdomovci (FEANTSA) proti České republice (stížnost č. 191/2020).

¹²³ Tento návrh zákona vyvolal v Česku řadu obav, protože by vedl ke snížení dávek pro mnoho příjemců. Viz Romea.cz, Česká vláda schválila revizi sociálních dávek, Platforma pro sociální bydlení ji kritizuje, 23. září 2024.

¹²⁴ Viz tematický komentář ACFC č. 2, odst. 26.

¹²⁵ Viz Evropská komise (ed.): Evropská síť právních expertů v oblasti rovnosti žen a mužů a nediskriminace, Zpráva o nediskriminaci v Česku 2023, s. 41–42.

v přístupu k socioekonomickým právům, zejména k bydlení. Zvláštní pozornost by měla být věnována lidem ve zranitelné situaci, zejména rodinám s malými dětmi a starším lidem.

Dvoustranná a vícestranná spolupráce (článek 18)

188. Česká republika přijímá opatření na ochranu práv osob hlásících se k národnostním menšinám v rámci dvoustranných dohod i přeshraniční spolupráce. V roce 2022 podepsaly Česko a Chorvatsko nový Program kulturní spolupráce, který zajišťuje podmínky pro zachování kultury a dědictví, včetně jazyka, literatury a náboženství, osob patřících k chorvatské menšině v Česku a české menšině v Chorvatsku. Německo-československá smlouva o dobrém sousedství a přátelské spolupráci (1992) dále potvrzuje práva osob příslušných k německé menšině v několika oblastech a stanoví podporu vzdělávání v němčině a ochranu německých hrobů. V souladu s Dohodou o spolupráci v oblasti kultury, vzdělávání, vědy, sportu a mládeže uzavřenou s Maďarskem (2005) se zachovává identita, tradice a kulturní dědictví osob náležejících k maďarské menšině. Pokud jde o polskou menšinu, Pedagogické centrum pro vzdělávání polské národnosti v Českém Těšíně / Czeski Cieszyn se zapojilo do programu INTERREG VA Česká republika-Polsko, v jehož rámci byly realizovány projekty zaměřené na zvýšení jazykových znalostí (polština, čeština) budoucích absolventů škol na přeshraničním trhu práce a na zvýšení povědomí o polské a české kultuře, tradicích a zvycích. Výuka ruštiny v České republice bude podporována v souladu s Dohodou o spolupráci v oblasti kultury, vědy a vzdělávání uzavřenou s Ruskou federací (1996). Česká republika rovněž uzavřela se Slovenskem kulturní dohody a prováděcí programy obsahující ustanovení o podpoře kulturních aktivit slovenské menšiny v Česku a české menšiny na Slovensku. Zástupci slovenské menšiny se těchto výměn účastní.¹²⁶

189. Poradní výbor znovu zdůrazňuje, že spolupráce smluvního státu se sousedními a dalšími zainteresovanými státy může účinně doplňovat ochranná opatření, která přijímá na národní úrovni, a podporovat rozvoj infrastruktury národnostních menšin, například v oblastech, jako je tvorba vzdělávacích materiálů nebo vzdělávání učitelů. To nezabývá smluvní stát povinnosti zajistit přístup k právům menšin.

190. Poradní výbor vítá, že úřady využívají bilaterální vztahy s jinými státy k další ochraně práv příslušníků několika národnostních menšin v Česku. Ochrana osob příslušníků běloruské, bulharské, řecké, ukrajinské a vietnamské menšiny však zatím není zajištěna bilaterálními dohodami. Uzavření dalších dvoustranných a mnohostranných dohod, kde to současné podmínky dovolují, a plné provedení stávajících dohod by mohlo podpořit přístup příslušníků národnostních menšin k jejich právům, včetně práva na rodinné návštěvy prostřednictvím liberalizovaných vízových předpisů. Poradní výbor se dále domnívá, že by bylo prospěšné, aby oblasti, kde žijí příslušníci národnostních menšin, spolupracovaly s místními nebo regionálními orgány v jiných státech v rámci partnerství měst nebo jiných partnerství.

Doporučení

191. Poradní výbor vyzývá orgány, aby v případě potřeby uzavřely dvoustranné a vícestranné dohody s jinými státy na podporu ochrany práv příslušníků příslušných národnostních menšin v Česku a aby provedly stávající dohody tam, kde to současné podmínky dovolují. Poradní výbor dále vyzývá orgány, aby za tímto účelem podporovaly přeshraniční spolupráci mezi místními orgány nacházejícími se v Česku a příslušnými státy.

¹²⁶ Viz šestá zpráva předložená Českou republikou, s. 74–75; informace poskytnuté úřady dne 6. září 2024.

Poradní výbor pro Rámcovou úmluvu o ochraně národnostních menšin je nezávislý orgán, který pomáhá Výboru ministrů Rady Evropy při hodnocení přiměřenosti opatření přijatých smluvními stranami Rámcové úmluvy k uplatňování zásad v ní stanovených.

Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin, přijatá Výborem ministrů Rady Evropy dne 10. listopadu 1994 a vstoupila v platnost dne 1. února 1998, stanoví zásady, které mají státy dodržovat, a také cíle, kterých mají dosáhnout, aby byla zajištěna ochrana národnostních menšin. Text Rámcové úmluvy je k dispozici mimo jiné v bulharštině, chorvatštině, češtině, němčině, řečtině, maďarštině, polštině, romštině, ruštině, srbštině, slovenštině a ukrajinštině.

Toto stanovisko obsahuje hodnocení poradního výboru po jeho 6. návštěvě Česka.

www.coe.int/minorities

Rada Evropy je přední organizací pro lidská práva na kontinentu.

Skládá se ze 46 členských států, včetně všech členů Evropské unie.

Všechny členské státy Rady Evropy podepsaly Evropskou úmluvu o lidských právech, smlouvu určenou k ochraně lidských práv, demokracie a právního státu.

Evropský soud pro lidská práva dohlíží na provádění Úmluvy v členských státech.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE